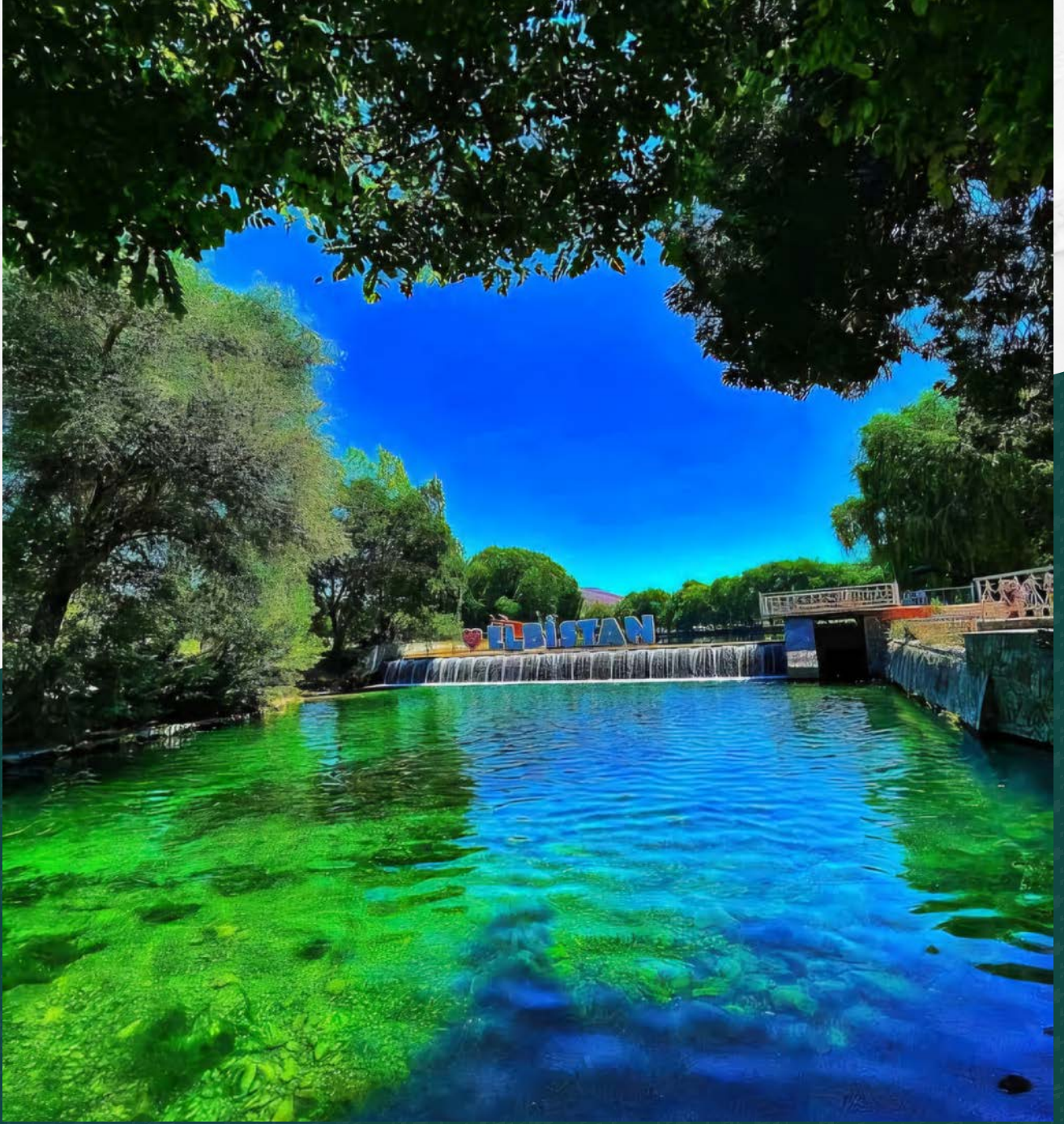

PINARBAŞI

KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT DERGİSİ

Nisan 2024 - Sayı 2

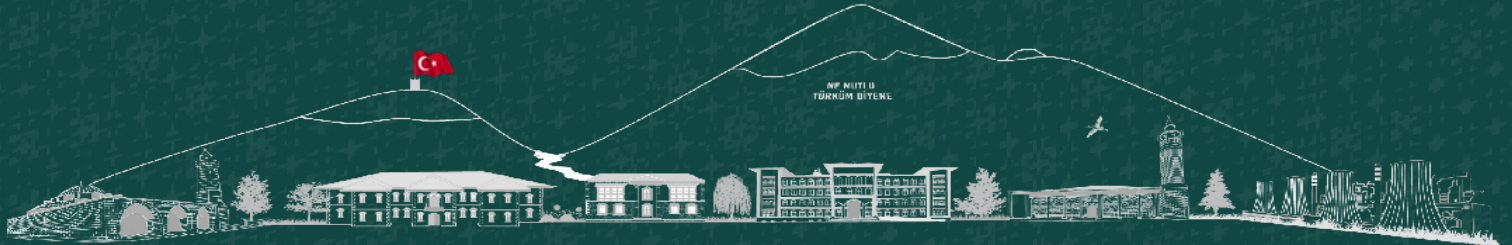
Ali AKBAŞ
Mehmet Ali KALKAN
Mustafa KÖK
Ramazan AVCI
Dr. Halil ATILGAN

Ömer EREN
Aliye AKDEMİR BOZKURT
İbrahim ŞAŞMA
Abdülhakim EREN
Mustafa BOSTAN

Talat ÜLKER
Recep ŞEN
Tayyib ATMACA
Durdu GÜNEŞ
Yunus KARA

Nafiz YILDIRIM
Yakup GÜMÜŞ
Mehmet DALKANAT
Arif BİLGİN

Akif DUT
Merve MERT
Mehmet TAŞ
Tacettin ÇETİN

**ELBİSTAN
MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ**

PINARBAŞI
Kültür Sanat Edebiyat Dergisi

YAYIN YÖNETMENİ
Fatih ÇETİN

KOORDİNATÖR
Fatma DOĞUÇ

EDİTÖR
Yakup GÜMÜŞ

YAYIN KURULU
Ali AKBAŞ
Adem KONAN
Mehmet GÖZÜKARA
Necip OLGUN
Mevlüt Ahmet ARSLAN

SON OKUMA
Akif DUT

TASARIM
Tayfun ATMACA

BASIN YAYIN
Bünyamin ÖZDEMİR
H. Mehmet YILMAZ
İsmail BAYAZIT
Yahya ACER

TEKNİK SORUMLU
Mesut ERDEN
Ömer EREN
Özcan GÖKÇEK
Harun KANDİL
İlyas YALÇIN
Çağlar KARA
Hüseyin DAŞGIN
Sami SÜRÜCÜ

İLETİŞİM
Köprübaşı Mh. Ceyhan Cami Sk.
Elbistan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
Elbistan/Kahramanmaraş
pinarbasidergisi@gmail.com
1. Yıl. 2. Sayı. Nisan 2024
ISSN 3023-6886

BASKI YERİ
Berikan Ofset Matbaası
Ergazi Mh. Gersan Sanayi Sitesi
2306. Sk. No:70
Yenimahalle Ankara
Tel: 0312 232 6218

İÇİNDEKİLER

Fatih ÇETİN -Sunuş.....	03
Ali AKBAŞ -Zaman.....	04
Mehmet Ali KALKAN -Yol Hatıraları.....	05
Mustafa KÖK -“Değerler Eğitimi” Açısından Demokratik Zihniyetin Önemi.....	07
Ramazan AVCI -Bayramların Şiire Yansıması	10
Dr. Halil ATILGAN -Türkülerde Gönül	14
Ömer EREN -Sen Benim	17
Aliye AKDEMİR BOZKURT -Zaman Hep Aynı	17
İbrahim ŞAŞMA -Hasbihal	18
Abdülhakim EREN -Bir Portre: Karakucak Şampiyonu Bekir Böke	19
Mustafa BOSTAN -Tahsin Yücel'in Hayatı ve Öykü Serüveni.....	20
Talat ÜLKER -Şuûbiyye, Firdevsi ve Şehnâme'ye Dair.....	22
Recep ŞEN -Bir Sevda Hikâyesi: Medine Tren İstasyonu ve Amberiye Camii ..	25
Tayyib ATMACA -Yaralarsın Kendini.....	27
Durdu GÜNEŞ -Elbistanlı Rahmi Eray	28
Yunus KARA -Fuzûli ve Aşk Ya Da Aşkın Dili	29
Nafiz YILDIRIM -Evler.....	31
Yakup GÜMÜŞ -Asrın Çifte Felaketi.....	34
Mehmet DALKANAT -Şehrazat.....	35
Arif BİLGİN -Elbistan'ın İsmi.....	36
Akif DUT -Komser.....	39
Merve MERT -Değmesin Ölüm Korkusu Çocuklara	39
Mehmet TAŞ -Çocukluğumun Sineması.....	40
Tacettin ÇETİN -İstiyorum.....	42

SUNUŞ

Elbistan gibi kadim medeniyetlere beşiklik yapmış bir coğrafyada, Türkçe gibi güçlü bir ses bayrağına sahip olan kadirşinas insanımıza, bu mümbit topraklarda yaşamış cefakâr ecdadımızın aziz hatirasına, bu bölgenin havasını solumuş sanat ve edebiyat üstadlarımıza, Cennet Irmağı olarak bilinen nehrimizin kaynağı Pınarbaşı'mıza, mâziden beslenerek âtiyi şekillendirecek genç kuşaklarımıza, 'Türk Kültür Sanat ve Edebiyatı' gibi büyük bir hazinenin içerisine Pınarbaşı dergimizin 2. nefesini ekliyor olmanın heyecanını yaşıyoruz.

Mekânları değerli kılan o beldelerin ruhu ve irfanıdır. Bu ruh ve irfanı ise o yerin maddi ve manevi değerleri olarak kabul edilen; tarihi, coğrafyası, tabiatı ve iklimi kazandırır. Kahramanmaraş'ın kuzey ilçelerini içine alan ve Elbistan Havzası olarak isimlendirebileceğimiz bu havza; çok sayıda şairin yetişmesiyle, yörenin önemli sanat ve edebiyat merkezi olarak nam salmıştır. Elbistan Havzası, değerlerini toplumsal hafızasında taşıyan ender yörelerden biridir. Bu yöredeki halk şiiri örneklerinin günümüze kadar gelmesinde kültür ortamlarının varlığı etkili olmuştur.

Pınarbaşı dergimizin 2. sayısını çıkarırken tıpkı kıyamete kadar coşkun akacağına inanılan Ceyhan Nehri gibi dergimizin de yeni nesillerimizle soluklanan, gençlerimizin sahip çıktığı bir kültür hazinesine dönüştüğünü de görmek istiyoruz. Bugün ortaya koyacağımız bir söz, bir deyiş, bir yazı yarınlarımızı aydınlatan bir güneşe dönüşecektir. Milli Şairimiz Mehmet Akif ERSOY'un şu mısraları Pınarbaşı dergisinin kültür hazinemiz içinde bir damla olması arzumuzu artırmaktadır:

Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz:
Gelmişiz, dünyaya milliyet nedir öğretmişiz!
Kapkaranlıkken bütün âfâkı insaniyyetin,
Nur olup fişkırmışız tâ sinesinden zulmetin.

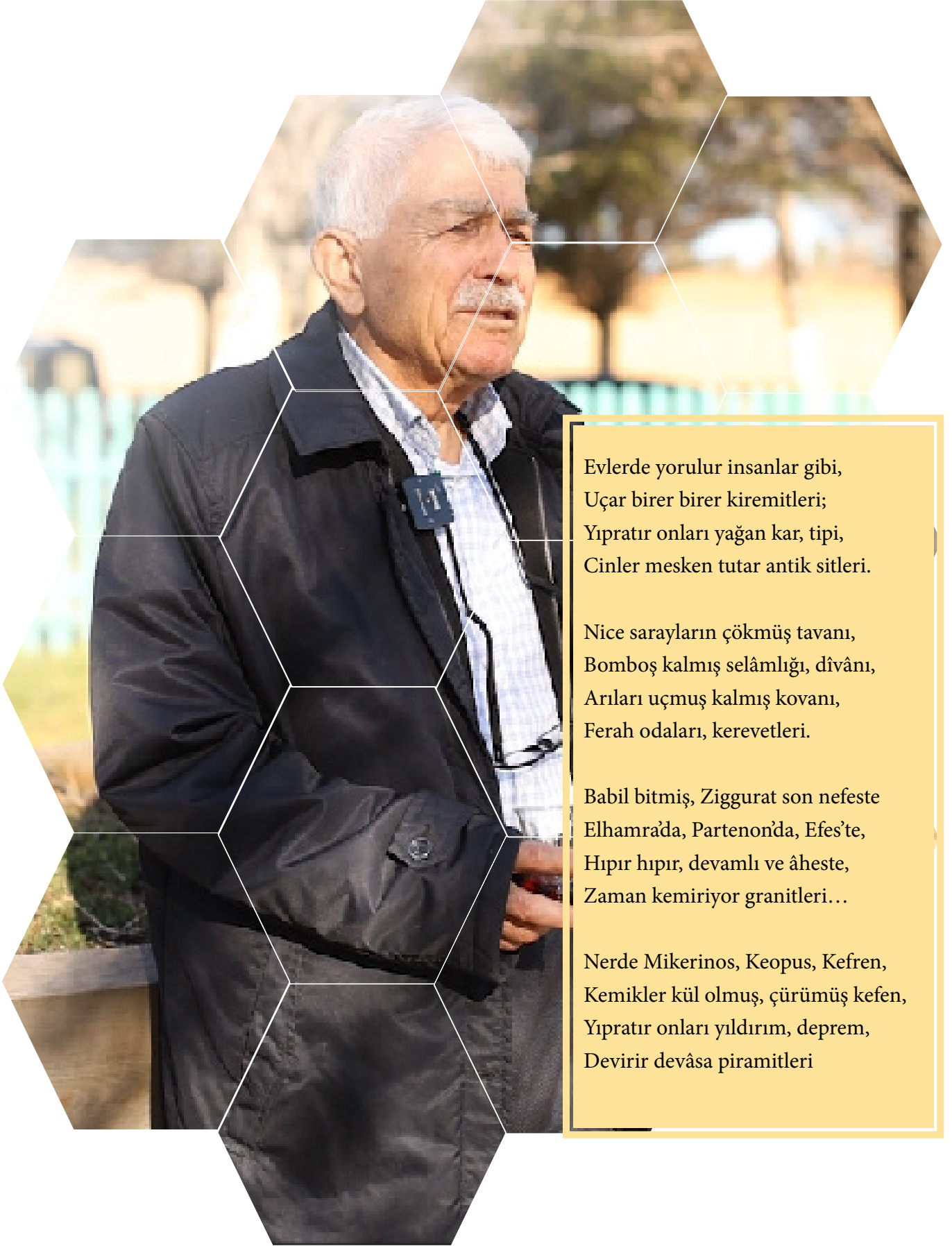
Gençlerimize baktığımızda ecdadımızı yâd ediyoruz. Kültürle, sanatla, edebiyatla ve maneviyatla yoğrulmuş bir gençlik hayali kuruyoruz. Vatan şairi Namık Kemal'in "Ecdadımızın heybeti maruf-ı cihândır/Fıtrat değişir sanma bu kan yine o kandır!" mısra-ı bercestesinin gençlerimizdeki yansımaları seyre ediyoruz.

Kültür ve Sanat denizimize ekleyeceğimiz her bir eseri, bu topraklarda yaşamış ve yaşayacak olan insanımıza ve aziz milletimize olan vefamızın bir gereği olarak görüyor, bu yolda aşk ile çalışmaya devam ediyoruz.

6 Şubat Asrın Felâketi olarak tarihe geçen depremlerden sonra yılgınlığa düşmedik. Yüce Allah'ın İnşirah suresinde buyurduğu üzere "Kesinlikle her zorlukla beraber, elbette bir kolaylık vardır." ayetini kendimize rehber edindik. 6 Şubat depremlerinin yıl dönümünde çıktığımız bu yolda muradımız; milletimizin fikren, ruhen, madden ve manen ayağa kalkarken zengin ve köklü geçmişinden parlak ve güçlü geleceğini inşa etme serüveninde bu toprakların eşsiz kültür, sanat ve edebiyat ürünlerini derleyerek insanımızın istifadesine sunmaktır. Ortaya koyduğumuz her yeni eser ince bir işçilikten geçmiş birer kaynak niteliğindedir.

Doğup büyümekten gurur duyduğumuz Elbistan'ımıza, içlerinde yaşadığımız ve derin muhabbet duyduğumuz cefakâr insanımıza, her daim ümitvar olduğumuz büyük hazinemiz değerli geçlerimizize,
Sevgi, Saygı ve Muhabbetle...

Fatih ÇETİN
Elbistan Milli Eğitim Müdürü

Evlerde yorulur insanlar gibi,
Uçar birer birer kiremitleri;
Yıpratır onları yağın kar, tipi,
Cinler mesken tutar antik sitleri.

Nice sarayların çökmüş tavanı,
Bomboş kalmış selâmlığı, divânı,
Arıları uçmuş kalmış kovanı,
Ferah odaları, kerevetleri.

Babil bitmiş, Ziggurat son nefeste
Elhamra'da, Partenon'da, Efes'te,
Hıdır hıdır, devamlı ve âheste,
Zaman kemiriyor granitleri...

Nerde Mikerinos, Keopus, Kefren,
Kemikler kül olmuş, çürümüş kefen,
Yıpratır onları yıldırım, deprem,
Devirir devâsa piramitleri

Mehmet Ali KALKAN

YOL HATIRALARI

Ben yolum.

Başımda taşıdıklarım yol yol çiğner beni, bağı-
ma taş basarım.

“Yol üstünde karakol” diyenler aslında “Nerden
gider yâre yol” demeye fırsat aramaktadır. Oysa gi-
dilecek yol bellidir.

“Şu karşığı tepeden,
Belki gider yâre yol.”

Yolun güzelliği yolcunun güzelliğindedir, gidi-
lecek yerin de.

Bakarsınız “Evinin önü pınar”dır, suya susayan-
lar sevdaya kanatlanırlar kanmak için. Hani Arif
Nihat Asya diyor ya; “ Su içen kuşu her yudum-
da gagasını göklere kaldırarak Allah’a şükrederken
gördüm.”

Ama biz görmediklerimizi de söyleriz;
“Bugün yâri görmedim,”
İçimiz ona ağlar, ağladığımızı da biz biliriz.
“Yüreğim ona yanar” çünkü.

Gurbet gurbet atar şahdamarımız. Biz gurbeti
bizden öncekilerden devralmışızdır. Sılaya gidip
mest olmaktır muradımız.

“Bu yollar dosta gider”

Dost, yanında olsa da özlenendir ya;

“Dolanır dosta gider” biliriz. Dost dost diye ni-
cesine sarılsak da “Yıkılası gurbet el’e sitem eder
kahırlanırız.

Hani Yavuz Bülent Bakiler Ağabey yazmıştı;

“Gurbetin cemresi düştü içime,

Karardı yine gökler.

Yalnızım bu şehirde yapayalnızım...

Ne ben kimseyi beklerim,

Ne kimse beni bekler.”

Buraya “Sağ gelen hasta gider.” Garip kalırsız yü-
reğimize dert olur.

Yol bizi bekler. Yol, yolcunun durağıdır ama ba-
zen duraklar bile yorulur beklemekten. Yolun gü-
zelliği yoldaşın güzelliğindedir.

Dağında kar olanın,
Bağında nar olanın,
Yolunda çiçek açar,
Yoldaşı yâr olanın.

Gelen gelir, giden gider. Aslında gelen de, giden
de gitmektedir.

Geniş yollar her yere, dar yollar bir yere gider
biliriz.

...

Yolda olmak güzeldi.

Yolcu olmak güzeldi.

Sevdiğimiz insanlarla şöyle bir “Körfez Gezisi”
yapalım dedik. Körfez dediğim Gemlik Körfezi idi.
Hasan Erdem dostumun Gemlik Körfezini ve İz-
nik’i gezdirecekti.

Eskişehir’den yola çıktık.

Dün yarının çerağı,

Yol yolcunun durağı,

Bir sevdalı yüreği,

Bin yakmak hakkımız var.

Körfezde dolaşır, biraz körfez şarkıları dinlerdik.
Sonra İznik’i dolaşırdık. Hasan Erdem bize tarih
anlatır, biz de dinlerdik.

Mudanya’da kahvaltı yaptıktan sonra, Kurşun-
lu’da Hasan Bey’i bizi beklerken bulduk.

“Gözlerin deniz deniz,

Her damlası senden iz” diyerek Kurşunlu sahil-
lerinden Gemlik’e doğru yola çıktık.

Orhan Veli en kısa şiirini yazmıştı.

“Gemlike doğru denizi göreceksin;
Sakın şaşırma.”

Anayoldan İznike döndük.

İznik Gölü'nün kıyısında bir çay bahçesine oturup göğün maviliğini, yerin maviliğine karıştırıp çayımızı içtik.

Türkün çiçeği lâle, içeceği çay idi. Çay de elif'e benzer lâleye benzer ince belli cam bardakla içilmeliydi. Öyle yaptık.

İznik MÖ 316 da kurulmuş önemli bir yerleşim yeri. 1071 de yapılan Malazgirt'ten sonra, 1075 de Kutalmışoğlu Süleyman Şah İznik'i başkent yapmış. 22 yıl sonra tekrar el değiştiren İznik'i 1331 yılında Orhan Gazi yeniden Türk İdaresine almış.

Hristiyanlık âlemi için de İznik'in önemi büyük. M.S. 325 yılında 218 piskopos burada toplanıp “İznik Yasaları”nı çıkarmış. İncil sayısı da bu toplantıda dörde indirilmiş.

Yolumuzun üzerindeki Kırgız Türbesine uğradık. Selçukluların İznik'i fethi sırasında Kırgız Türkleri şehit düşmüş. Orhan Gazi de 1331 yılında Kırgız Türklerinden şehit olanlar anısına bu türbe-yi yaptırmış.

Bayraklı Baba'ya uğradık sonra. Sekizinci yüzyılda Anadolu'ya gelen İslam Ordularının fethi sırasında şehit olmuş Sancaktar Abdullah Dede. Gece gündüz İznik'i seyreden bir tepe üzerindeki türbe-de dua ettik.

Sonra Manyas'a uğradık, Samet Çıldan'ın Kuşlar Kiraathanesi'ne.

Dağlar bizimdi, bizim dağlarımızdı. Göge en yakın onlardı. Elele halaya dururlardı. Türkü türkü oynaşlırdı sazımızın tellerinde. Bazen başlarını duman alırdı ama gün önce onların başına değerdi. Bazen bir Ferhat gelirdi eli kazmalı. Bazen bir Reyhani olurdu gönlündeki çiçekle.

O dağlardan baktık körfeze, bir şarkı dinledik;

“Körfezdeki dalgın suya bir bak göreceksin,
Geçmiş gecelerden biri durmakta derinde.
Mehtap, iri güller ve senin en güzel aksin,
Velhasıl o rüya duruyor yerli yerinde.”

Ardından bir başkası;

“Sen körfeze geldiğin zaman, yıldızlar söner,
Susar deniz. Susar rüzgâr.. Susar birer birer.”

Yola çıkmadan önce Abdullah Ağabey'i arayıp “körfezde körfez şarkıları dinleyeceğiz” dediğimde o da bir şarkı söylemişti dinlememiz için;

“Baygın suların göğsüne yaslandı da bitap,
Şen Marmara'nın kalbini dinler gibi mehtap,
Bir hatıra canlandı güzel mavi denizde,
Ruhum eriyip aktı ayın çizdiği izde.”

Eskişehir'e dönüşte ay gökte dolunaydı. Gece, örtülmesi gereken ne varsa hepsinin üzerini örtmüştü. Gün batınca geceleyen ay sevdaya yürüyordu. Denizin ardından mehtap bir başka aleme sürük-lüyordu bizi. Gece de mehtaba bürünmüştü kendince. Mehtaba dalıp andıklarımız vardı. Ve yıldızlı semalardaki haşmet ne güzel şeydi.

Radyoda da bir şarkı çalınıyordu;

“Bir elif çekti yine sineme cânân bu gece...”

“DEĞERLER EĞİTİMİ” AÇISINDAN DEMOKRATİK ZİHNİYETİN ÖNEMİ

Konunun takdimi: Elbistan İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü geçtiğimiz şubat ayı içerisinde bir dizi kültürel etkinlik düzenledi ve sonunda da iki ayda bir yayımlayacağını duyurduğu Pınarbaşı dergisinin ilk sayısını “Ali Akbaş Özel Sayısı” olarak çıkardı.

26 Şubat 2024 tarihinde bizim de davetli olduğumuz etkinlikte 1975-1978 yıllarında yöneticiliğini yapmış olduğumuz Mükrimin Halil Lisesinde öğretmen ve öğrencilerine yönelik, hem okulun ismini taşıdığı ünlü tarihçimiz hem de “Değerler Eğitiminin Önemi” üzerine bir konuşma yapmamız istenmişti.

Elbistan Gençlik Merkezi salonunda gerçekleşen programda öncelikle ünlü tarihçimiz Ord. Prof. Mükrimin Halil Yinanç'ın şahsiyeti ve eserleri üzerinde durduk. Merhumun çok yazmayan, “sohbet ehli bir âlim” olarak bilinmesinin aksine çoğu kitaplaşmamış önemli eserler ortaya koyduğunu, 50. vefat yılı münasebetiyle TTK'nin merhumun bütün eserlerini yayımlama kararı aldığını, bununla birlikte 1.000 sayfayı aşkın tarih üzerine Makaleler'yle iki cilt hâlinde 800 sayfalık Türkiye Tarihi-Selçuklular Devri adlı eserinin gün yüzüne çıkarıldığını, bunun yanında üç ayrı dilde tuttuğu binlerce sayfalık tarih notlarıyla adım adım gezdiği Anadolu'da tespit ettiği binlerce tarihî kitabenin de yayımlanmayı beklediğini ayrıca çok nadir, orijinal eserler, belgeler ve haritaları içeren özel kütüphanesinin de 2009 yılında varisleri tarafından ilimiz KSÜ Merkez Kütüphanesine bağışlandığını özetle ifade ettik. (Merkez kütüphanesi şimdi ünlü tarihçimizin adını taşımakta ve dijital ortama atılmış olması hasebiyle bütün dünyaca yararlanılmaktadır.)

Mükrimin Halil Bey programının akabinde, dinleyiciler tarafından 1940'lı ve 50'li yıllarda İstanbul'da milliyetçilerin ağabeyi Elbistanlı Rahmi Eray hakkında da bir nebze bilgi sunmamız istenince onun şahsiyetine dair de konuşmamız gerekti ama programın ikinci ayağına bir cümlelik özet dışında vakit kalmadı. (Bu münasebetle not düşelim ki, Mükrimin Halil Bey'in isminin ilimiz Sosyal Bilimler Lisesine verilmesi çok yakışacaktı. Bu amaçla, İstanbul'da adına kurulan Vakıf - ELMÜHAY- tarafından başvurulduğu hâlde il sınırları içinde adını taşıyan mevcut lisemiz gerekçe gösterilerek yerine getirilmedi. Hem Mükrimin Halil Yinanç hem de Rahmi Eray adına kurulacak okul ve kültür merkezleri ilgili bürokrat ve Elbistanlıların vefakârlığını ümitle beklemektedir.

İşte aşağıdaki metinde de o gün vakit kalmadığı için yapamadığımız konuşmayı takdim ediyoruz:

1- Değerlerin Felsefi Tanımı ve Tasnifi

Toplumların artan refah seviyesindeki artışa rağmen onları bir arada tutan moral değerler silsilesindeki aşınma, son 20-30 yılda temel bir problem olarak tartışılmaya başlanmıştır. Biz burada, daha önceki çalışmalarımızdan da yararlanarak değer kavramını, değerler eğitimi ve bunların istismarını kısaca ele aldıktan sonra, ek bir değer olarak demokratik zihniyete olan ihtiyacımız üzerinde durmak istiyoruz.

İTÜ Eğitim Vakfının genel ve isabetli şöyle bir tanımını vardır: Değer, bir toplumda benimsenmiş ve yaşatılmakta olan her türlü duyuş, düşünüş, davranış ve kuraldır. Değerlerin toplamı, kültürü oluşturur. Değer kavramını felsefî, psikolojik, sosyolojik ve ekonomik çerçevede ele almak mümkündür. Biz felsefî çerçevede ele alacak olursak (çünkü konunun fark edilmeyen öyle bir boyutu var), bir ölçüt, bir kıstas anlamını öne çıkarmamız gerekecektir. Ve değerler felsefesini ele alan disipline felsefede Aksiyoloji dendiğini ekleyelim. Onun yanında biz konuya insan felsefesi açısından bakmak istiyoruz.

İnsan felsefesi değerler konusunu silsile hâlinde ele alır ki bunlar insanî davranışlarımızı yönetirler. Üç çeşit yönetici değerden bahseder:

1. Vasita (araç) değerler,
2. Alışlagelmiş, gündelik (abitüel) değerler ve
3. Yüksek (gaye) değerler

Vasita değerler, ilgi ve çıkar ilişkisine bağlı olan, maddî, ekonomik, faydaya ilişkin değerlerdir. Alışlagelmiş değerler, adı üstünde alışkanlık, moda, gündelik zevkler ve geleneklere dair olanlardır. Yüksek değerler ise, insanı insan yapan, hiçbir araca mahkûm etmeyen, salt değer olmaları itibariyle hayatımızı yöneten ölçü ve kavramalardır: İyilik, bilgi, sevgi, saygı, doğruluk, dürüstlük, dostluk, adalet, güven, inanma, şeref, vb. Bunlara rahatlıkla, hatta özellikle merhamet, barış, diğerkâmlık gibi değerleri ekleyebiliriz. İyilik, bilgenin (hikmet sahibinin) gözünde sırf iyilik içindir; bilgi gerçek bilim adamı (âlim) nezdinde sırf hakikat için araştırılır ve kazanılır; sevgi-saygı, doğruluk-dürüstlük-adalet, barış hepsi yüksek, yani gaye değerlerdir, hepsi insan için, insanı insanca yaşatmak içindir. İnsan ise, filozof Kant'ın dediği gibi gaye varlıktır, hiçbir şeye araç yapılamaz.

2- Değerler eğitimi ve amacı

Değerler Eğitimi'nin amacına gelince; aynı eğitim vakfının web sitesinde şöyle yazıyor: "Değerler Eğitimi, Yaşayan Değerler Eğitim Programı (Living Values Education) adı altında 1995 yılında Birleşmiş Milletlerde uluslararası bir proje olarak uygulanmaya başlanmıştır. UNESCO tarafından da desteklenmektedir. Programın amacı; iyi karakterli bireyler yetiştirmek, temel değerleri pekiştirmek, çocukların/gençlerin kendilerine ve topluma yararlı olacak temel değerleri psikolojik, bilişsel ve sosyal gelişimlerine uygun olarak kazanmalarını sağlamak, onlara kazandıkları değerleri davranışla ifade etmeleri yönünde fırsat vermek, karakter ve değerler eğitiminin ailede ve okulda paralel bir şekilde işleyişini sağlamaktır.

Söz konusu bu değerlerin eğitim müdürlükleri ve okullarca hazırlanacak projeler yoluyla işlenmesi, içselleştirilmesi öngörülmektedir. BM ve UNESCO nezdinde bütün milletler günümüzde değerlerin aşınmasına karşı çareler aramaktadır. Bir taraftan, insanoğlu bilimde ve teknolojiye, özellikle bilişim teknolojisi denilen alanda ve haberleşmede günümüz için bilmem şu kadar gelişmeler sağladı denmekte; diğer taraftan açlığın, sefaletin, tahakküm ya da vekâlet/vesayet savaşlarının yol açtığı iç çatışma ve katliamlar vicdanları daha çok kanatmaktadır. Dinler, mezhepler ve ırklar arası yaratılan taassup ve sapkınlıklar giderek artmakta. Soğuk savaş dönemi bittikten bu yana ve özellikle son 30 yıldır Ortadoğu'da ve Afganistan'da olup-biten dramlar, daha sıcak şekliyle Filistin, Doğu Türkistan, Arakan ve Ukrayna'da olan facialar önümüzde durmaktadır. Özetle değerler eğitiminden beklenen ya da murat edilen şey yıpranan, erozyona uğrayan, tek kelimeyle hayata hükmetme yeteneği azalan değerlerin pekiştirilip içselleştirilmesi yoluyla hayata hâkim kılınma çabası içinde olmaktadır.

3- Türk Millî Eğitiminde Değerler Eğitimi

Şimdi de Türk millî eğitiminin 2017-2018 yeni öğretim yılından itibaren işlemeyi ve içselleştirmeyi öngördüğü on adet "kök değere bu açıdan bakalım. Bilindiği gibi bu değerlerin hangileri olduğunu bizzat zamanın millî eğitim bakanı İsmet Yılmaz, 18 Temmuz 2017'de gerçekleştirdiği basın toplantısında açıklamıştır: Açıklanan on adet kök değer şöyle: "Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik". Görüldüğü gibi bunlar, gerek dinlerin gerekse insan felsefesinin, hayatımızı yöneten yüksek (gaye) değerleriyle üslup ve kavram kadrosu bakımından büyük bir benzerlik göstermektedir.¹ Çünkü toplumlar, ah-

¹ Dinler Tarihinde bilinen adıyla yazılı olarak en eski dinî-ahlâkî de-

lâk ve değerler felsefesi planında büyük ölçüde evrensel ilkelerle yönetilmekte, hemen her toplum kendi millî değerleri yanında bu evrensel ilkeleri içselleştirmeye çalışmaktadır. Küreselleşmeyi aklımıza getirmeyelim; bu dünden bugüne böyledir: Vicdan sahibi insanlar, Sokrates'in MÖ 399'da baldıran zehri içme mahkûmiyetine, keza Hallâc-ı Mansur'un MS 922'de taassupla idamına hâlâ için için ağlamakta, buna karşılık Gandi'nin 1922'de İngiliz yargıçlara karşı meydan okuyuşuna ise alkış tutmaktadır. Fakat millî eğitimin belirlediği bu on adet kök değere bize göre, demokratik zihniyet (demokratik tutum) kavramı da bir değer olarak eklenmeliydi. "Niçin'ine en sonunda geleceğiz!..

Değerler eğitiminin millî eğitimimizde en çok ilişkili olduğu - dokuzuncu sınıf Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi'nin - 2017-2018 müfredat programına bakalım. Bu müfredatın beşinci ünitesi doğrudan doğruya değerlere tahsis edilmiş ve şu konular etrafında işlenmesi öngörülmüştür:

"Değer Nedir ve Nasıl Oluşur? Değerlerin Oluşumuna Dinin Etkisi, Örf ve Âdetlerin Dinle İlişkisi, Ahlakî Değerlerin Dinle İlişkisi, Kişilik Gelişiminde Değerlerin Etkisi, Toplumu Birleştiren Temel Değerler, Vatan ve Ülkü Birliği, Bayrak ve İstiklâl Marşı, Hürriyet ve Bağımsızlık, İnsan Haklarına Saygı, Millî Seciye Kavramı ve Atatürk" vb. Görüldüğü gibi, muhtelif konular halinde ortaya konulan bütün bu değerlerin tanımından tutun da nasıl kazanıldığına, karakter eğitimindeki yerine, toplumsal işlevlerine kadar, millî karakterden milletler arası değer hiyerarşisine uzanan özellikleri ele alınsın istenmekte, en önemlisi de birçoğu aşkın bir değer alanı olarak dinle ilişkilendirilmektedir. Gerçekten de yukardan beri işaret ettiğimiz üzere bütün bunların kazanılmasında aşkın değer dünyası olarak dinin ve moral değerlere ilişkin eğitimin rolü inkâr edilemez.

Ancak burada ilâve bir paragraf açmak ve gerek din gerekse ahlâk öğretiminin temellendirilmesi için felsefe eğitimine olan ihtiyacımızı vurgulamak istiyoruz. Eğer felsefe eğitimiyle iç içe bir din ve ahlâk öğretimi veremezsek, genç vicdanları taassubun cenderesinde boğabiliriz. Bize göre, hakikat sevgisi verilmeyen genç vicdanalar yüksek değerlere bağlanamayacakları gibi, değerler eğitiminden de yeterince nasibini alamayacaklardır.

ğerlerden birisi nedir deyince akla ilk olarak Hz. Musa'ya gönderilen "On emir" gelse de, benzer öğütler -öncesi ve sonrasıyla - Antik Mısır'ın Ölüler Kitabı veya Çivi Yazısı Tabletlerinden Kur'an'ın emir ve yasaklarına kadar birçok din ve doktrin için genelde söz konusudur. Geniş bilgi için bkz: Ö. F. Harman, "On Emir" md. TDV. İslam Ansiklopedisi, Cilt: 33, 2007, İstanbul

4- Yüksek Değerlerin İstismarı ve Demokratik Zihniyet İhtiyacı

Nihayet bu son bölümde değerlerin istismarı meselesine ve bunun bir bakıma panzehir niteliğinde gördüğümüz fakat ne yazık ki bizde hâlen geliştiği tartışmalı olan demokratik zihniyet meselesine temas etmek istiyoruz. Zihniyetin felsefi tanımı, insanın olaylar ve fikirler karşısında aldığı tavır demektir. Bu bağlamda demokratik zihniyet, insanın tarih boyunca dinler, fikrî ve felsefi birikimler çerçevesinde bugüne kadar kazandığı temel hak ve hürriyetlere uygun şekilde tavır almasını gerektirmektedir. Bunlar bilindiği gibi her insanın daha doğarken sahip olduğu kabul edilen yaşama, mülk edinme, inanma, öğrenme, düşüncesini açığa vurma vb. hakları ile bunları gerek elde etmesi gerekse koruması için elzem olan özgürlük ve eşitlik ilkeleridir. Devletler ise bu temel hak ve hürriyetlerin güvence altında tutulması için vardır. Bütün bu değerler, bilindiği gibi, uzun bir tarihi sürecin ardından (fazlasıyla birlikte) 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'yle kayıt altına alınmıştır. Ama gerek bizde gerekse hak ve hürriyetimizi güvence altında tutacak devlette yukarıda saydığımız gaye değerler, yani, saygı, dürüstlük, adalet, barış, merhamet vb. yüksek değerler bilinci yoksa İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nde yazılı ifadeler yeterli olmamakta ya da hak arama mücadelesi uluslar-üstü kuruluşlara (Avrupa İnsan Hakları vb.) kadar uzanmaktadır.

Demokratik zihniyetin gelişmediği ülkelerde, demokrasinin bir rejim olarak, bütün kurumlarıyla işleyeceğini düşünmek saflık olarak görülmelidir. 1876 itibarıyla bir buçuk asra ulaşan tecrübemize rağmen halen darbeler geleneğinden kurtulamayıp başka ne ile izah edebiliriz? En son 15 Temmuz darbe teşebbüsü, hem de bir dinî cemaatin kontrolüne giren bir kısım sözde asker kanalıyla gerçekleştirilmeye çalışılan kanlı kalkışma hareketi, nerede hata yaptığımızı yeniden düşünmemizi gerektirmektedir.

İslâm ve demokrasi ilişkisine dair yeterince teorik alt yapı olduğuna inanıyorsak (ki, şahsen ben de buna inananlardanım: Kur'an'ın Şûrâ sûresi 38. âyetindeki "Onlar, bütün işlerini aralarında istişare ederek - karşılıklı danışarak - karara bağlarlar." hükmü hep yeterli dayanak sayılmıştır), bir buçuk asrı bulan zamandan beri de tecrübe ediyorsak, geriye kalan tek engel, demokrasiye olan inanç eksikliği denilebilir.

İşte bu bağlamda, yüksek değerlerin nasıl istismar edilebildiğini görerek, bunun panzehrinin ise demokratik zihniyeti içselleştirmekten geçtiğine inanıyoruz.

Kabul etmeliyiz ki, hangi değer ve inanç olursa olsun, onu içselleştirmek bir süreç ve eğitim işidir. O

sebepten dolayı diyoruz ki Millî Eğitim Bakanlığının kabul ettiği "on adet kök değer" on birinci kök değer olarak demokratik zihniyetin de eklenmesi ile birlikte bunun eğitim kurumlarında müfredat, seminer ve konferanslar çerçevesinde işlenmesi elzemdir.

Bir zamanlar Kemalizm'in ardına sığınan subayların darbe geleneğinden 50 yıl çekmiş bir millet olarak bunca zaman sonra bir de dini istismar eden cemaat bağlantılı subayların darbe geleneğine dâçar olmamalıydık. Bu ifadeleri fazla abartılı bulanları, 15 Temmuz akşamı harekete geçenlerin arkasında kimlerin, hangi uluslararası güçlerin bulunduğunu bir daha düşünmeye dâvet edelim.

Sonuç olarak, bu ülkede eğer göstermelik olsun diye değil de samimi bir niyetle "değerler eğitimi" yapılacaksa, felsefe ve ahlâk teorilerinden yararlanarak, dünyada ne olup bittiğine bakarak, insanlığın geldiği yönetim şekilleri tecrübesinde bütün eksiklerine rağmen demokrasiyi kâmil anlamda kurmaktan başka çaremiz yoktur. Bu bağlamda demokratik zihniyeti (veya tutumu) evimizden iş yerimize, okulumuzdan, derneğimizden devletimizin her kademesine kadar hâkim kılmak zorundayız, diye düşünüyoruz. Hatta bu düşünceyle demokratik zihniyet sahibi olmayı değerler cetvelinde "on adet kök değer" eklemek, onunla kalmayıp içselleştirmekten, böylece hayatımıza hâkim kılmaktan başka çıkar yolumuz yoktur. Yukarıda Millî Eğitim'in açıkladığı "on adet kök değer" "demokratik zihniyet" de eklenmelidir derken, 'niçin'ine en sonunda geleceğiz. İşte gerekçesi budur. Bu gerekçeyle demokratik zihniyetin içselleştirilmesi ve demokrasinin "çağdaş hukuk devleti" niteliğiyle bütün hayatımıza hâkim kılınması, değerler istismarının da panzehiridir.

Konumuzu yakın tarihimizin büyük anayasa hukukçularından Ord. Prof. Ali Fuat Başgil'in bir sözünü bir daha hatırlatarak tamamlayalım: "Biz bu memlekette mutlakiyet, otoriter meşrutiyet, liberal meşrutiyet ve otoriter cumhuriyet rejimlerini birbiri ardınca yaşadık. Bugün klasik devlet rejimlerinden sonuncusunu, yani demokrasiyi tecrübe etmekteyiz. Dikkat edelim, bu tecrübeye muvaffak olamazsak, geriye dönemeyeceğimize göre, tecrübe edilecek bir tek rejim kalmıştır. Onu ben söylemeyeyim, siz düşününüz."²

² Ali Fuat Başgil, *İlmin Işığında Günün Meseleleri*, Yağmur Y. İstanbul 1960, s. 2. (Merhum Hoca burada, otoriter meşrutiyetten şüphesiz I. Meşrutiyeti, liberal meşrutiyetten, II. Meşrutiyeti ve otoriter cumhuriyetten de 1923-50 arasını kastetmektedir. Geriye kalan "tecrübe edilecek bir tek rejim"den kastettiği ise, muhakkak ki o gün Türkiye için büyük tehdit oluşturan "komünizm" idi. Siz bugün için onu, adı ne olursa olsun mahiyeti aynı sayılan "otokrat-totaliter bir rejim" olarak anlayabilirsiniz.)

BAYRAMLARIN ŞİİRE YANSIMASI

Önce ayların sultanını bekledik büyük bir heyecanla. Manen ve maddeten onu karşılamak için bütün hazırlıklarımızı yaptık. Ne var ki bu kutlu misafir kimilerini hazırlıksız yakalamıştır. Mesela Temel'in efkârlı günlerine denk gelmiştir ve Temel ramazanı layıkıyla karşılayamamanın üzüntüsünü dile getirmiştir türküsünde:

“Uy Trabzan, Trabzan
İçi kalaylı kazan
Efkârli günlerume
Geldi çatti ramazan”

Derken, ramazanı büyük bir sabır, kanaat ve ibadet içinde ifa ettik. Vücudumuz ve ruhumuz âdeta yıllık bakımdan geçti ve varlık nedenimizin idraki ve tekrar kavuşmak temennasıyla mübarek aya veda ettik. Tabii orucu farklı mazeretlerle kazaya bırakanlarımız da oldu. Aşağıdaki türküde bu kazazedelerden birinin samimi itirafı ve pişmanlığı seziliyor:

“Derenin kenarında
Kalayladım kazanı
Kız ben senin yüzünden
Yedim ıramazanı”

Bu samimi itiraf ve pişmanlığın karşısında ne

diyebiliriz ki... Dileğimiz mağfiret sahibinin, aşk uğruna ramazanı yiyen bu kulunu da affetmesi ve ayın bereketinden mahrum bırakmamasıdır.

Bayram, ramazanın mükâfatıdır. Kültürü oluşturan ögeler arasında önemli bir yere sahip olan bayramlar, bir lütuf olarak her yıl ayını, gününü, saatini şaşmadan gönül hanemize misafir olur; geldiği, girdiği yere huzur ve mutluluk bahşeder; bir başka halk türkümüzde de dile getirildiği üzere düşmanlıklara son verir:

“Bir dağ ne kadar ul'olsa
Bir kenarı yol olur
Buna bayram günü derler
Dostla düşman bir olur.”

Sosyal hayatın tanığı ve yansıması olan edebiyat, bu özel günlerin anlamını zenginleştirme konusunda da geçmişten bu güne kadar görevini hakkıyla yapmış: milletimizin en özel günlerinden biri olan bayram üzerine de çok güzel şiirler yazılmış, ilahiler söylenmiş, türküler dillendirilmiştir. Divan şairleri Ramazan ve Kurban Bayramı münasebetiyle bayramı konu edinen ve adına “ıydiye” denilen şiirler yazmışlardır.

Nef'i, bir ıydiyesinde,
“Gam gitse aceb mi yine ıyd-ı ramazandır

İyd-i ramazan revnak-ı bâzâr-ı cihandur". Di-yerek Ramazan Bayramı'nın cihan pazarının gü-zelliği, parlaklığı ve süsü olduğunu, dolayısıyla insanların bu özel günde bütün üzüntülerinden kurtulmasına şaşmamak gerektiğini ifade eder.

İşret ve eğlenceye düşkün şairimiz Nedim, ra-mazanı güçlkle geçirdiğini ve bayramın gelmesini i-ple çektiğini gizlemiyor şiirlerinde:

“Neler çeker ramazân içre ıyde dek göresin
Nedim terk-i mey-i hoş-güvâr edinceye dek”

Bayramlar sevenlerin birbirini görmelerine fir-sat vermesi bakımından da ayrı bir anlam taşır. İhtimal, nişanlılar hediye sepetini alıp nişanlısının evinin yolunu tutmuşlardır. Nitekim divan şiirinin şıpsevdi yürekli şairi Nedim de bayramdan istifa-de etmek isteyenlerdendir. Bakın bir şarkısında bu düşüncesini nasıl ortaya koymaktadır?

Sevdiğim! Cânım! Yolunda hâke yeksan oldu-ğum

İyddir, çık nâz ile seyrane kurban olduğum!
Ey benim aşkında bülbül gibi nâlân olduğum
İyddir, çık nâz ile seyrâne kurbân olduğum!

Şair, bu şiirinde özetle sevdiğini bayram dolayı-sıyla bulunduğu yerden dışarı çıkmaya davet edi-yor ve onu görmek suretiyle hem gönlüyle hem de gözüyle bayram yapmayı arzuluyor.

Şiirlerinde Hataî mahlasını kullanan Şah İsmail de, bayramın kişinin sevdikleriyle hasret gidermesi olduğu hususunda Nef"iyle aynı düşünceyi payla-şıyor:

Ey Hataî, ıyd-i ekberdür cemali dilberin
Biz bu ıyd-i ekber'e kurban gelmişlerdeniz.

Şair günümüz Türkçesiyle, “Ey Hataî! En büyük bayram, sevgilinin güzel yüzünü görmektir. Biz bu büyük bayrama kurban olmak için gelenlerdeniz.” diyor.

Kimi âşıklar da kurbanı rakipten kurtulmak için fırsat bilmektedir. Âşık için rakipten daha güzel bir kurban olur mu?

“Öldürürdüm yâr eşiginde râkib-i kâfiri
Câiz olsa Kâbe'de hınzırı kurban eylemek”

(Lâ edrî)

Hükümdar şairlerimizden Muhibbî (Kanuni Sultan Süleyman), bir şiirinde Kurban Bayramı'n-da sevgilinin (Allah'ın) yolunda kurban olduğunu ve Kâbe'yi ziyaretinde ihrama bürünüp onun hu-zurunda varlık elbisesinden, dünya derdinden sıy-rılmakla duyduğu sevinci ve coşkuyu ifade etmek-tedir.

İyd-ı kurban oldu ben kurbân-ı cânân olmuşam
Herkesün bir şuglı var ben yâra hayran olmuşam

Geydüm ihramı harîm-i kûyına vardum bugün
Terk idüp varlık libâsın cümle üryan olmuşam

Mutaavvif şairlerden Alvarlı Efe, bayramın ma-nevî coşkusu vuslatta bulmaktadır:

“Can bula cânânını
Bayram o bayram ola
Kul bula sultanını
Bayram o bayram ola.”

Büyük mutasavvıf Hacı Bayram Veli de mutlak sevgili Allah'ı kendi içinde bulmanın mutluluğunu gerçek bayram olarak kabul ediyor:

Bayram'ım imdi, Bayram'ım imdi
Bayram ederler yâr ile şimdi
Hamd ü senalar hamd ü senalar
Yâr ile bayram kıldı bu gönlüm

Rubai şairi Kenan Seyithanoğlu ise annesiz ge-çen bayramların burukluğunu dile getiriyor mısra-larında.

Sensiz neye benzer bayram anneciğim
Dünyada en ulvi kavram anneciğim
Rüyamda diyorsun ki gül artık.. gülmek
Öksüzlere bayram haram anneciğim

Şair Mehmet Güneş; fakir, yârsız, anasız hüzünlü bayramlara bir de sılasız bayramları ekliyor ve gurbette bayramın ne anlama geldiğini belirtiyor şiirinde:

Hasret şaha kalkar, gözler nemlenir
Yürekte sızdır gurbette bayram
Efkâr ateşinde hüznün demlenir
Hicranın közüdür gurbette bayram

Bayramı gurbette buruk kutlayan bir başka şair de Şehriyar'dır. Şehriyar, Türk şiirinin en lirik-pastoral şiiri olarak gördüğüm "Heyder Baba'ya Selam" adlı şiirinde doğup büyüdüğü, derelerinde çimdiği köyüne ve doruklarına tırmandığı Heyder Baba Dağı'na olan özlemini şiire dökerken çocukluğunun bayramlarını da hatırlar:

Bayram yeli çardakları yihanda,
Novruz gülü, kar çiçeği çıhanda,
Ağ bulutlar köynekerin sıhanda,
Bizden de bir yâd eyleyen sağ olsun,
Derdlerimiz koy dikkelsin dağ olsun.

Edebiyatımızda bayram denilince "Süleymaniye'de Bayram Sabahı" adlı şiir akla gelmez olur mu? Bu şiir, Süleymaniye gibi Türk İslam mimarisinin zirvesi olan bir mabette bayram namazı kılan bir aydının bu muhteşem yapı altında medeniyeti ve tarihiyle bayramlaşmasıdır:

"Artarak gönlümün aydınlığı her saniyede
Bir mehabetli sabah oldu Süleymaniye'de
Kendi gök kubbemiz altında bu bayram saati,
Dokuz asrında bütün halkı, bütün memleketi
Yer yer aksettiriyor mavileşen manzaradan,
Kalkıyor tozlu zaman perdesi her an aradan."

Bayramın fert bakımından taşıdığı anlamın yanı sıra bir de toplumsal yönü vardır ki bayramı bayram yapan da bu yönüdür. Zira bayramlar toplumların ortak değerlerini ve yaşantılarını, toplumsal birlik ve beraberliği, barışı, dayanışmayı, kaynaşmayı sağlar. Bayramlar; farklılıkları, kırgınlıkları, kızgınlıkları ortadan kaldırır; insanları birbirine yakılaştırır, muhabbeti artırır.

Bayram sevinçtir, coşkudur, neşedir, barıştır, mutluluktur ama Arif Nihat Asya, toplumu oluşturan bireylerin bayramı aynı şartlarda karşılamadığını ve bazı vatandaşların ve semtlerin bayramı bayram gibi yaşamadıklarını belirtiyor bir yazısında:

"Bizde bayramlar da savaşlar gibi top atımıyla açılır; savaşı mı bayram diye, bayramı mı savaş diye karşılız; anlaşılmaz.

Öyle derin uyuyanlar vardır ki onları bayram topları dahi uyandıramaz.

Şu dünyaya garip gelmiş, şu dünyadan garip gidecek öyle kimseler vardır ki on bayram bir araya gelse onlara hiçbir şey getiremez.

Bayramlar vardır ki geldiğine özür dileyerek gider.

Aramızda öyle insanlar vardır ki bayrama kapılarını ilelebet kapamışlardır, açtıramazsınız.

Kapılar vardır ki kanatlarını ardına kadar açarak bayramı beklemişlerdir; ömürlerince bekleyeceklerdir.

Evler vardır ki bayram kapıda gözlerin siler de gider.

Öyle eller vardır ki yakalasalar kurban diye bayramı yatırıp keserler.

Öyle insanlar vardır ki bayram, içlerinde en mutsuzların adıdır.

Öyle sokaklar vardır ki, bayram korkmadan geçemez.

Öyle kapılar vardır ki içerden 'Kim o?' diye sorulduğu zaman bayram, adını söylemeye utanır.

Öyle bayramlar vardır ki ziyarete değil, helalleşmeye gelmiştir.

Öyle kimseler vardır ki el sıkılmaya gelen bayram, ellerini avucunda günlerce tutsa ısıtamaz.

Öyle bayramlar olur ki, tokmak, hıncını davuldan almaktadır ve biz, 'Bayram davulu çalınıyor' zannederiz."

İşte tam da bu noktada Abdurrahim Karakoç'un yankılanan dizeleri geliyor aklıma. Son dönem Türk halk şiirinin büyük ustası Abdurrahim Karakoç, bayram üzerine en fazla şiir yazan şairimizdir. Hatırlanacağı üzere bayramlarda uzaktaki dost ve akrabalarımıza tebrik kartları gönderirdik. Rahmetli Karakoç'un tarafıma gönderdiği tebrik kartında yalnızca şu iki mısra bulunurdu:

Ya bayramlar bayram olsun kurtulsun
Ya takvimler cayır cayır yırtılsın

Karakoç, insanların her geçen gün bayramları özünden ayrı kutladıklarını ve âdeta tatil gibi algıladıklarını görür ve bundan son derece rahatsız olur. "Kabukta bayram var, öze yabancı" diyen

şair neredeyse Ramazan Bayramı'nı şeker, Kurban Bayramı'nı et yeme günleri olarak görüp bayramları maddeleştirmeye çalışan bu anlayış karşısında üzüntülerini dile getirir:

Mideden aşağısının tahtı kurulmuş serde
Ramazanı katlettik kul yapısı şekerde
Hazreti İbrahim'in mübarek aşkı nerde?
Ruhta bayram yanıyor, ette bayram yanıyor.

Onun bayram anlayışı ve bayramdan beklentisi öze yöneliktir.

Serilsin gönüller döşek misali
Patlasın sevgiler fişek misali
Hakikat, durmadan, şimşek misali
Çaksın, bayram olsun bayramlarınız.

Abdurrahim Karakoç, bayram konulu şiirlerini "Bayramlar Bayram Ola" başlığı altında yazar. Bu başlık bile şairin dileğini ifade etmeye yetiyor. Bu şiirlerde geçmişe özlem, hâlden şikâyet vardır:

Ana, bu bayram mı? Aman çok ayıp
Çocukken gördüğüm bayramlar hani?
Mübarek elleri öpüp, koklayıp
Yüzüme sürdüğüm bayramlar hani?
Diye soran şair,

Hani ya o özlem, hani ya o tad?
Ne dışım kaygusuz, ne içim rahat
Haftalar öncesi her gün, her saat
Babamdan sorduğum bayramlar hani?

Mısralarıyla çocukluğunda yaşadığı bayram heyecanını,

Bayram af günüdür, barış günüdür
Bayramlar rahmete giriş günüdür
Bayram, Hak menzile varış günüdür
Gönlümü verdiğim bayramlar hani?

Mısralarıyla da bayramın anlamını dile getiriyor. Karakoç'un bayram duasında İslam âlemi, mazlumlardan mağdurlar ve Türk Dünyası da vardır:

"Âlem-i İslâm'a rahmet su gibi
Aksın, bayram olsun bayramlarınız

Evleriniz cennet kokusu gibi
Koksun, bayram olsun bayramlarınız

Uygur, Kazak, Kırgız, Azerî'nizden
Gitmesin gardaşlık nazarınızdan
Zalimler, zulmünü üzerinizden
Çeksin, bayram olsun bayramlarınız."

Karakoç, halkın gören gözü, duyan kalbi ve söyleyen dili olarak varoşlardaki ve köylerdeki fakir insanların bayramına misafir olur. Ayağında ayak kabısı, sırtında elbisesi, sofrasında yiyeceği, sobasında yakacağı olmayan, fakat büyük bir medeniyetin mensubu olmaları münasebetiyle mağrur bir duruş sergileyerek açlığını komşusundan bile gizleyen bu fakir ama asil insanların bayramını hikâyeleştirir bir şiirinde.

"Güneş yükselmeden kuşluk yerine,
Bir adam camiden döndü evine,
Oturdu sessizce yer minderine,
Kızı 'bayram' dedi yalın ayaklı,
Adam 'bayram' dedi tam ağlamaklı.

Eli öpüldükçe içi burkuldu,
Konuşmak istedi, dili tutuldu,
Güç bela ağzından bir 'off' kurtuldu.
Oğlu 'bayram' dedi sırtı yamalı
Adam 'He Ya' dedi gözü kapalı.
..."

Abdurrahim Karakoç, bu şiirle başta devlet baba olmak üzere yöneticilere ve hâli vakti yerinde olanlara yoksul insanlarımızın varlığını hatırlatmaktadır.

Bayramların bayram olması temennisini Mehmet Akif Ersoy'un aşağıdaki dilekleriyle harmanlayarak kutlayalım okurlarımızın bayramlarını:

Dört taraftan akın etmiş de, nasıl çepçevre,
Saracaklarsa yarın Kâbe'yi Hücca-ı kiram;
Öyle sarsın paşamın ömrünü, Hak'tan dilerim,
Tutunup el ele yüzlerce mübarek bayram.

TÜRKÜLERDE GÖNÜL

Türkülerimizde çokça işlenen temalardan biri de gönüldür. Halk Edebiyatıyla türkülerle gönül, adeta iç içedir. Günlük hayatımızda da gönül dilimizden düşmeyen, bizlerle bütünleşen soyut bir kavramdır. Gönül almak, gönül eri, gönül teli, gönül yarası, yüce gönüllü, gönül birliği, gönül ehli, gönül deli, gönül ferman dinlemez, gönül gözü, gönül yarası hayatımızla gönlün iç içe olduğunu kanıtlayan deyimlerdir. Bu deyimler, ninnilerimize, masallarımıza, atasözlerimize de geçerek hayatımızın başköşesinde yerini almış, Anadolu insanını da oldukça etkilemiş, gönülle ilgili her söz yürekte ayrı bir iz bırakmış. Yüreklere iz bırakan gönül, âşıklarımızın teline ve diline de yansıyor:

Âşık Veysel: “*Deli gönül ne gezersin*

Geze geze yorulman mı?”

Pir Sultan Abdal: “*Sultan suyu gibi çağlayıp akma*

Durulur gam yeme divane gönül”

Sadık Baba: “*Gönül kelimini kâmile söyle*

Alicı olmayınca açma dükkânı”.

Sümmanî: “*Havalanıp deli gönül kalma heveste*

Vurup kanadını kırarlar bir gün”.

Karacaoğlan: “*Deli gönül gezer gezer gelirsin*

Arı gibi her çiçekten alırsın.”

diyerek gönlü dile ve tele yansıtmışlar.

Hayatımızın bir parçası olan ve günlük hayatımızda çokça karşımıza çıkan gönül nedir öyle ise? Yenir mi, içilir mi? Elbette başta söylediğimiz gibi elle tutulmayan gözle görülmeyen soyut bir kavramdır gönül.

“Farsça dil, Arapça kalp kavramları ile karşılanan gönül; insanın manevî varlığı, moral gücü, sevgi, nefret, inanç, iyi-kötü, bütün duygularını ifade eden bir terim olarak tanımlanır. Gönül kelimesi Türkçe olup, üzerinde en fazla durulan ve kendisinden terim üretilen keli-

melerden biridir. Ehl-i kalb, ehl-i dil ile erbâb-ı gönül, gönül yıkmak, gönül yapmak ve gönüllere girmek gibi kavramlar bunun açık ifadesidir. Batı dillerinde tam karşılığı olmayan ve doğuya ait bir kavram olan gönül; daha çok akıl ile mukayese edilerek anlatılır. Batı kültürü, akli ön plana çıkarırken doğu kültürü gönüle endekli bir görünüm sergiler. Doğu kültüründe gönül, yere ve göğe sığmayan ilâhî tecelli ve tezahürlerin barındığı ve sığıldığı yer olarak bilindiği için bütün değerlerin üstündedir. Din ve dindarlık şekli işi değil gönül işidir. Derken bu kastedilir.

Tasavvufta gönül ya da kalp, ‘hem bütün duygu, düşünce, şuur, sezgi ve idrakin; hem hayır ve şerrin en önemli merkezi, hem de benliğin şekillenmesi ve geliştirilmesinde en önemli etken.’ şeklinde tarif edilir. İnsanı Allah’a ulaştırmada, hâli yakalama ve kemali kavramada en kestirme yollardan biri kabul edilir.

Tasavvuf yolunu gönül yolu olarak kabul etmek ve insanı gönülden ibaret saymak hiç de şaşırtıcı değildir. Çünkü gönül rehberliğinde ancak, gerçeğe ulaşılabilir. Akıl duygularla elde edilen bilgilerin; gönülse marifet ve irfanla kazanılan bilgilerin kaynağıdır.”

Sözlüklerde “*Sevgi, istek, düşünüş, anma ve hatıra gibi yürekte var sayılan duyguların kaynağı*” olarak tarif edilmiş. Bence gönül: İnsan ruhunun beğçesidir. Kimi zaman dağlardan inen kar suları gibi coşkun, kimi zaman hırçın, deniz gibi dalgalı, kimi zaman da durgun bir göl gibidir. O bazen insanı abdal eder, tabansız çarık giydirir. Bazen de bir arı misali çiçekten çiçeğe konur. Bazen de tamiri mümkün olmayan bir kristaldir.

Gönül; âşıkların dilinde ve telinde ise: Gün olur bir saray, gün olur ulaşılmayan bir mertebedir. Bu duyguları çok iyi bilen âşıklarımız zaman zaman gönlün sarayına çıkmış. Bazen de Âşık Ferrahi gibi:

“Ah neyleyim gönül senin elinden
Her zaman ağlarım gülemem gayrı
Ben bıktım usandım elin dilinden
Terk ettim sılayı dönemem gayrı

Gönül ben sırrına eremedim ki
Gonca gonca güller deremedim ki
Arz eyledim yâri göremedim ki
Ne olur sonumuz bilemem gayrı

Musa ile o yâr Tur’a çekildi
İsa’da göründü dâra çekildi
Muhammet Ali ‘de sırı çekildi
Yitirdim o yâri bulamam gayrı

Bulunmaz âlemde menendi dengi
Görünse orduyla eylesem cengi
Bir güle aşğım başkadır rengi
Yabani gülleri deremem gayrı

Der Ferrahî yâre haber salarken
Gayrı ağlar oldum ben de gülerken
Yâr aşkından dertli dertli çalarken
Sazım düzen tutmaz çalamam gayrı.

Diyerek sitemini dile getirmiş. Âşık Ferrahî böyle si-
tem ederken, Yunus Emre ise gönül kazanmanın yolla-
rını aramış. Gönlü bir nefes alış gibi kabul eden o gönlü
eri:

“Bir kez gönül yıktın ise / Bu kıldığın namaz değil
Yetmiş iki millet dahi / Elin yüzün yumaz değil.

Bir gönül’ü yaptın ise / Er eteğin tuttu isen
Bir kez hayır yaptın ise / Birine bindir az değil

Gönül çalabın tahtı / Gönüle çalabı baktı

Kim ki gönül kırmış ise / İki cihan bedbahtı”
diyerek gönül kırmanın bir değil, iki cihanın bedbaht
olacağını açıkça ifade etmiş. Onun için de Yunus’ta gö-
nül: Kalp, ruh, kısaca bütün deruni düşüncelerin, tasav-
vufi ve batini idrakin merkezi. Sevgi ve aşkın bulundu-
ğu yer olarak kabul görmüş. Ahmet Sevgi “Yunus Emre
ve Gönül” adlı yazısında: Giderdim gönlümden kini /
Kin tutanların yoktur dini.” Bu beyit ve mısralardan an-
lıyoruz ki Yunus’a göre Allah’ın tahtı / durağı gönlüdür.
Dolayısıyla gönül yıkmak / kırmak Kâbe’yi yani Beytul-
lahî (Allah’ın evi) yıkmaktır. Bir gönül kazanmaksa bin
hacca bedeldir” diyerek Yunus’taki gönlü tarif etmeye
çalışmış.

Gönül Türkçe bir sözcüktür. Divanı lügati Türk’te
köngül olarak geçmektedir. Açıklaması da: Gönül, kalp,
yürek, anlayış olarak ifade edilmiştir. Divanda: Doğu
Türkistan, Uygur ve Çağatay diyalektiğinde, Orhon Ya-
zıtlarında da köngül karşımıza çıkmaktadır. Köngüle /
Gönüle-Köngülünden / Gönülünden -Köngülüm, Gönülüm
-Köngüldeş, Gönüldeş - Köngüllemek / Gönüllene-
mek olarak kullanılmıştır. Köngüldeki “ K” Türkçede“
G” ye dönüşerek gönül olmuştur. Dilimizle iç içe olan
bu sözcük çeşitli deyimlerle ifade edilmesine rağmen,
hızını alamamış, isim olarak da kullanılmış, hâlâ da kul-
lanılmaktadır.

Gönül: Sevgiyle hoşgörüyle bütünleşir. Âşıkların di-
linde, telinde kuş olur, diyardan diyara uçar, sazın sa-
pına keklığı kondurur. Bazen de yaramazlaşır. Kolay
kolay uslanmayan bir kimliğe sahiptir. Aşğın yüreğidir.
Hoşgörü sahibidir. Güzelliğe âşıktır. Güzelin peşinden
koşar. Bazen öğüt verir, bazen de küskündür. Bazen de
engin olmanın yüceliğini, faziletini anlatır bizlere. Tıpkı

Teslim Abdal’da olduğu gibi:

“Gel ha gönül havalanma / Engin ol gönül engin ol
Dünya malına güvenme / Engin ol gönül engin ol

Bu dünyanın hali böyle / Yalan yahşi geçer öyle
Söyler isen engin söyle / Engin ol gönül engin ol

Gökte uçan hüma kuşu / Bilmeyenler atar taş
Engin olmak kâmil işi / Engin ol gönül engin ol

Teslim Abdal sözüm haktır / Sözümün yalanı yoktur
Engin söyle büyüklüktür / Engin ol gönül engin ol.”

Gönül sevgiyle özdeşleşmiş soyut bir kavramdır. Sev-
gi ise: Kuruyan bir pınarı yeniden canlandırmak, hayat
vermek, nehri yeniden hayata geçirip akıtmaktır. Sevgi:
Yıkılmış, çökmüş olan bir benliğin, varlığın yeniden ha-
yata dönmesi, var olması demektir. Sevgi insanın kendi-
sini sevmesiyle başlar.

“Mavi yelek mor düğme / Yeni düştüm gönlüme
Her gönlüme düşende / Kan damlar yüreğime

Ağam ben nasıl edem / Saz getir fasıl edem

Çok da güzel değilsin / Gönüldür nasıl edemem”.

Diyerek “Gönül ferman dinlemez” deyiminin de iste-
ğini yerine getirir. Doğrudur. İstedğim güzellikte de-
ğilsin. Harcım değilsin. Boyum boyuna, soyum soyuna
uygun değil. Çadırlarımız ayrı yerlerde konaklamış.
Obalarımız ayrı ayrı... Çaresizim çünkü gönül “delir-
miş”... Deli gönül olmuş. Ne yapsam fayda yok. Çünkü
Sevgi suyum senden yana akıyor. Çaresizim. Çok da gü-
zel değilsin amma ne yapayım gönlüdür... Nasıl edem
diyerek teslimiyet göstermiş.

Gönül sevgiyle özdeşleşen soyut bir kavramdır. Sev-
gi: kuruyan bir pınarı yeniden canlandırmak, hayat
vermek, nehri yeniden hayata geçirip akıtmaktır. Sevgi:
Yıkılmış, çökmüş olan bir benliğin, varlığın yeniden ha-
yata dönmesi, var olması demektir. Sevgi insanın ken-
disini sevmesiyle başlar. Doğrudur... Elbet de kendisini
sevmesiyle başlar. Fakat kararında sevmesi gerekir. Tak-
dir edersiniz ki her şeyin fazlası zarardır. Kendisini ka-
rarında seven insan muhakkak başkasını da sevecektir.
Çiçeği, arıyı, hâsılı yaratılanı sevecektir Yaratan’dan ötü-
rür. Kısaca yeryüzünde sevginin iyileştirmeyeceği hiçbir
insan yoktur. Onun için: Koca Yunus; Sevelim sevelim
/ Dünya kimseye kalmaz diyerek sevginin yüceliğini en
güzel şekilde ifade etmeye çalışmış. Onun için de bu
duygularını:

“Bir nazarda kalmayalım
Gel gidelim dosta gönül
Hasretinle yanmayalım
Gel dosta gidelim gönül.

Bu dünyaya kalmayalım
Fanidir aldanmayalım
Bir iken ayrılmayalım
Gel gidelim dosta gönül”.

diyerek sevgisini, hoşgörüsünü bir iken ayrılmanın hiç-
bir gönle fayda sağlamayacağını da dile getirmiş. “Bir
iken ayrılmayalım / Gel gidelim dosta gönül” dizesini
Koca Yunus sanki bu günleri düşünerek söylemiş. Biz
de dediklerine katılıyoruz: “Bir iken ayrılmayalım / Gel gi-
delim dosta gönül” diyoruz.

Gönül bizim insanımızla iç içe olan bir kavramdır
demıştik. Hacı Bayram Velîde bakın bu iç içe oluş ne
güzel dile gelmiş:

“Noldu bu gönlüm / Noldu bu gönlüm
Derdi gamınla / Doldu bu gönlüm

Yandı bu gönlüm / Yandı bu gönlüm
Yanmada derman / Buldu bu gönlüm”

Şimdi de Gönül üstüne küçük bir anekdotu Sadi'nin
Bostan kitabından aktaralım. “Sadi gibi saf bir adam
vardı. Gönlünü bir güzele kaptırmıştı. Katı sözlü düş-
manların cefalarını çekiyor, ıstırap çevgânından top gibi
sıçrayıp kurtulamıyordu. Bununla birlikte kimseye kaş
çatmaz yapılan şakalara dahi öfkelenmezdi. Adamın biri
çıkıştı. “Yahu sende utanma yok mu, bu kadar taş tokat
yiyorsun da hâlâ farkında değil misin? Kendilerini acz
içinde bırakanlar alçaklardır. Düşmana ancak zayıflar
katlanır. Onun suçunu bağışlamak olmaz. Sonra adama
yüreksiz derler, er değil” derler.

Fakat bu çılgın, başı dönmüş âşık, ona okkalı bir ce-
vap verir. Ve şöyle dedi: “Benim gönlüm yalnızca onun
sevgisiyle dolu. Oraya başkasının kini sığmıyor.”

Gönülde güzel kavramı da değişiktir. Onun için: Gö-
nül kimi severse güzel odur özdeyişi çıkmıştır karşımı-
za. Âşık Veysel bu özdeyişi:

“Güzelliğin on para etmez / Bu bendeki aşk olmasa
Eğlenecek yer bulaman / Gönlümdeki köşk olmasa”

diyerek dile getirmiş. Âşıkların dilinde, telinde gönül,
sadece sevgililerin sevgi için çırpındığı bir yer değildir.
Yunus Emre, Pir Sultan, Kaygusuz Abdal ve daha nice-
lerinin gönlü Tanrı aşkıyla doludur. Bu aşk Yunus Emre
de:

“Âlimler kitap düzer / Karayı aka yazar
Gönüllerde yazılır / Bu kitabın suresi

Giderdim gönlümden kini / Kin tutanın yoktur dini
Ey yarenler ben bu sözü / Uludan işittim ahi”

Kaygusuz Abdal'da: “Zira sultanın evidir bu gönül / İşit
oldur ki gönül bula kabul” diyerek dile gelmiş.

Gönül'ü işlemeyen halk ozanı yok gibidir.

Zileli Talibi:
“Deli gönül gel varlığa güvenme
Uçar imaretler şan elden gider”.

Beyhani:
“Yolumuz gurbete düştü
Hazin hazin ağlar gönül.”

Yoksul Derviş:
“Bir tek gönül yıktın ise
Belasını bulur gider”

Karacaoğlan:
“Evvel sen de yücelerden uçardın
Şimdi enginlere uydun mu gönül.

Hoşgörü içinde gönül pasını silenler Tanrı'nın öz
kulları ve bir anlamda ermişlerdir. Yunus Emre hoşgörü
içinde kinden ayrılmanın gerektiğini söyler. Şeriat, ta-
rikat, marifet ve hakikati anlatmak için: Can, gönül ve
aşk arasındaki bağlantıyı dile getirir. İlk kapı şeriattır.
Ondan sonra can yoldaşı dediği tarikat gelir, marifet ise
gönül evidir. Aşk da onun içindeki hakikattir.

“Mevlâna'ya göre gönül, insana aşkı öğreten mürşid-
in gönlüdür. Bu gönlün en önemli özelliği oraya gire-
ni değiştirip dönüştürmesidir. Bu yüzden bir mürşidin
gönlüne giren kimse, su ve toprak kaydından kurtulup
can ve gönül sohbetine erer. Hz. Mevlâna; marifet, ahlâk
ve fazilet gibi tecrübeye dayalı konuların ve kelimelerle
ifade edilemeyen hal ve zevklerin ancak kâmil bir mür-
şit marifetiyle öğrenilebileceğine dikkat çeker ve “gönül
fırını” diye tanımladığı mürşitlerin gönüllerini, oraya
girenleri pişirerek olgunlaştıran bir ocağa benzetir.

Alçak kelimesini bilirsiniz. Düşündünüz mü hiç...
Alçak sözcüğü hep olumsuzluk arz eder. Kişiye alçak
derseniz, alçak adam dersiniz kızır. Bu kadar olumsuz-
luk arz eden sözcük sadece gönülle birleştiği zaman ul-
vilik kazanır ve alçak gönüllülüğü çıkarır karşımıza... O
da alçak gönüllü olur. Alçak gönüllülük fazilettir, sevgi-
dir, âşktır, barıştır. Ne demiş cenap Şahabettin: *Sevgisiz,
gönülsüz yürek petrolsüz lambaya benzer*. Elbette öyle-
dir. Gönülsüz yürek petrolsüz lamba gibidir. Gönüle
girmek ise ayrı bir marifet, ayrı bir fazilettir diyor, Pir
Dede'nin dizeleriyle sözü noktalamak istiyorum...

“Ayıplarım gönül seni
Hal bilmezden hal sorarsın
Yanında bülbül dururken
Kargalardan gül sorarsın”.

Ömer EREN**SEN BENİM**

Sen benim neşem
Ortada masamsın
Sen gökte yıldız yerde yakut
Yahut bahçede açansın

Sen benim sırrım
Baştan sona kanımsın
Elimden tutanım, ayağım ve kolum
Yahut pencereden sızansın

Sen benim dilim
Asmada filizimsin
Sen dalım, yaprağım, suyum
Yahut gönlümden akansın

Sen benim ortağım
Odamı aydınlatansın
Sen Yakup gözünde Yusuf
Yahut içimden geçensin

Aliye AKDEMİR BOZKURT**ZAMAN HEP AYNI**

Yürüyemiyorum bu şehrin
Yıkılmış sokaklarında
Ayak izlerim kaybolmuş
Kaldırım taşları yıkık dökük
Attığım her adım enkaz
Toprağının rengi toz duman
Yığın yığın beton harabeleri
Sessiz sessiz yok oluşlarım
Aklımı kaybeder gibi
Kalbimin feryadındayım
Arşın arşın gömülüyorum
Kürek kürek üstümü
Örtüyor ve ben
Bu şehrin kara bulutlarında
Yolumu kaybediyorum
Gözlerimi kapatıyorum
Yokluğun pençesinde
Susamış dudaklarımda
İçim yanıyor
Bir çare olamıyorum
Kendimi kaybediyorum
Yaralarım sızlıyor
Umutsuzluk ekıyorum
Giden bugünün
Son çaresizliğini yaşıyorum
Bu şehir bir yangın yeri
Alevleri yükseliyor
Duman duman içinde
Ve ben kendimi arıyorum
Kaybettiğim umudun gölgesinde
Elimi açıp yalvarıyorum
Gidenler geliyor zihnime
Yıkılan hayallerin
Demini içiyorum
Ne eksik ne fazla
Tam yüreğimin ortasından
Vuruyor vuruyor vuruyor
Saatin her ibresi
Dakikalar saniyeler
Zamanı tüketmiyor
Saat hep aynı yerde
Ve zaman hep aynı
6 Şubat...

İbrahim ŞAŞMA

HASBİHAL

Ey benim leylimin nuru, ey benim dürr-i yektam.
Şavkını gönlüme vuran, ay Elbistan'ım.
Yolumun sonu şehir, ki benim çıkış noktam.
Beni de, beni de ehlinden say Elbistan'ım.

Bir ak güvercinim ben, Ulu Cami'ye konan.
Saçakları yurdumdur, Âlem-i Ervah'tan beri.
Düşümde dudağıma Ceyhan'dan bir serin katre sunan;
Sen miydin söyle sevdalı gönlümün dilberi?
Bilmez misin o katre; ana sütü, baba yadigarım.
Sevdamın alın terine düşen, pay Elbistan'ım.

Kız Kalesinde kaparım gözlerimi.
Dile gelir çok kanatlı bir masal huşu...
Vuslatında küllendiririm gönül közlerimi.
Pınarbaşı'nda muhayyer bir beste ve o derin huşu;
Bir de isli çaydanlık ve çay Elbistan'ım.

Firkatin paslı bir bıçak ucudur, tamam.
Zemheri yanığı ve kalbimi uçuk bağlamasıdır.
Ben kara gecelerde, şehrayın gözlerine bakmadan yatamam.
Gel de bu sevdadan cay Elbistan'ım.

Berit'in rüzgârı bir şeyler fısıldar bana hece hece
İçli bir türkü dirilir içimde usul usul.
Kurtpi Hanı'nda yorgun bir yolcuyum bu gece.
Bu taş duvarlar seyyah ve ben hancıyım asıl.
Yücelerden cemaline gözbebeğim değince;
Bir ok saplanır sanki Leyla'nın kirpiğinden hâsıl.
Kalbime isabet buyuran, yay Elbistan'ım.

Karahöyük kaç asır, dizinde beni sallar.
Nem kapan duvarımı, mazin ile sivarım.
Varlığın güzel diye biter bütün masallar;
Ben derdimi Kaf dağının ta ardına kovarım.
Ben çıkarım kerevetine ey Elbistan'ım.

Köylü bir kızın entarisidir, etekleriyle Şar Dağı.
Motiftir, desendir, kalbimin her zerresine atılan ilmektir.
Ben berduşum, ben ayyaşım;
Söğütlü'nün soğuk sularıyla doldururken bardağı;
Günahsız dudaklarıma değen, mey Elbistan'ım

Yüreğimin dal ucu, derunum, can yakınım;
Karakoç'la söyleştik, hayır olsun rüyamda.
Bitmedi bitmeyecek, gönüllere akınım;
Sevdaya sefer vardı, dedi benim mayamda.
Gönüller fethetmeye, kılıcım ve kınım.
Ruhum divan durur, nazarında kıyamda
Sultanım, hürmetlim, şahım, bey Elbistan'ım.

Dudaklarım çatlar ey şehir, dudaklarım.
Ellerinden olsun bir katre su diyerek geldim.
Yüreğimde bin niyaz ve vuslatına dair adaklarım.
Himmet Baba'ya "hu" diyerek geldim.
Ben geldim Yusuf yüzlüm, alnımda cümle aklarım
Makberim mevzim benim bu diyerek geldim
Beni sevdamdandan tanı, duy Elbistan'ım.

Abdulkhakim EREN

BİR PORTRE: KARAKUCAK ŞAMPİYONU BEKİR BÖKE
BİR TÜRKÜ: HAVADA KAR SESİ VAR

Kültür, bir toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, geçmişten beri; (değişerek) devam eden, kendine has sanatı, inançları, örf ve adetleri, anlayış ve davranışları, onun kimliğini oluşturan yaşayış ve düşünüş tarzıdır.

Bölgemizin kültürüne katkı sunan spor, sanat, örf ve adetlerinin bir kısmını genç nesillere anlatılsın diye yazmaya çalışacağım.

Kendi değerlerimizi bilmezsek, başka değerleri “kendi değerimiz” sanırız. Özellikle Afşin-Elbistan havzasının kültürü, sanatı, kişileri ön seçeneğimdir. İşte bunlardan iki değeri yazmam gerekir diye düşündüm.

1. BEKİR BÖKE:

Karakucak şampiyonu pehlivanımız 1929 Yılında Afşin’in Karaağaç köyünde doğdu. Delikanlılığı bu köyde geçti. Çevrede karakucakta yenmediğini bırakmadı. Askerliği gelince 1949 yılında Ankara Jandarma Komutanlığına jandarma olarak katıldı.

Güreş milli takım antrenörü Yaşar Doğu, Bekir Böke’yi Türk milli güreş takımına aldı. Yaptığı güreşlerle göz dolduran Bekir Böke yedi kez karakucak Türkiye şampiyonu oldu.

Üç kez Akdeniz Oyunları şampiyonu oldu.

1951 Mısır’da 73 kg. Akdeniz Oyunları karakucak şampiyonu

1957 İspanya – Barcelona 79 kg Akdeniz Oyunları karakucak şampiyonu

1959 Beyrut Akdeniz Oyunları karakucak şampiyonu

Güreşi bıraktıktan sonra milli takımda antrenörlük yaptı. Bekir Böke dört çocuk babasıdır. 2010 Yılında Ankarada evinde rahmete kavuştu.

Adı Onikişubat ilçesi Tavşan Tepe Mahallesiinde bir caddeye verildi.

Bekir Böke’nin tarihe not düşen iki hikâyesi var. Akdeniz Oyunlarında “Maraş Çangalı” takarak rakiplerini yeniyormuş. Güreş literatüründe böyle bir oyun yokmuş. Buna yapancı otoriteler anlayamamış. Teknik oyun toplantısını kurula taşımışlar, sonunda bununda karakucakta bir oyun olduğu kabul etmişler. Adı da “MARAŞ ÇANGALI” olarak literatüre geçmiş bu pehlivanımızın kültür armağanı.

Maraş Çangalını dünya biliyor. Adımızı da böylece tarihe geçirdi.

Pehlivanımız Bekir Böke’nin ikinci tarihe geçen hikâyesi:

Milli güreş takımında kampta kalırken TRT güreşçilerimizle röportaj yapmaya gelir. Röportajın sonunda pehlivanlar, Bekir pehlivan “güzel türkü söyler” derler. TRT Bekir Böke’nin söylediği türküyü çeker ve yayınlar. TRT de yayınlanan bu türkü çok beğenilir. Muzaffer Sarısözen türküyü notaya alır ve kayda geçirir.

Bekir Böke “Havada Kar Sesi Var” türküsünü söyler.

Bu türkü yöremizde sevilen ve çok söylenen bir türküdür. Türkü anonimdir.

TRT kayıtlarına Bekir Böke’den alınan Elbistan Yöresi olarak geçer. Türkünün çok acıklı bir hikâyesi var. Hikâyesini yazdım ama “depremzede” oldu.

İşte pehlivanımız Bekir Böke Türkiye’ye kazandırdığı şampiyonlukların yanında “Bir Maraş Çangalı, bir de yöremiz türküsünü” kayda geçirdi.

Bu büyük pehlivanımızı kültürümüze kattığı eserler için şükranla, rahmetle anıyoruz. Mekânı Cennet olsun.

HAVADA KAR SESİ VAR*

Havada da kar sesi var
Başında da mor fesi var
Açın bakın şu konağı
İçinde de yar sesi var
Le le çoban garip oğlan

Açın bakın şu konağı
İçinde de yar sesi var
Le le çoban garip oğlan

Çobanın elinde kaval
Arkasında sürü, davar
Eğer davar susadıysa
Bizim evde çifte pınar
Le le çoban garip oğlan

Eğer davar susadıysa
Bizim evde çifte pınar
Le le çoban garip oğlan

Mor puşuyu boyamadım
Ben çobana doymadım
Hep kuşlar da yuva yapmış
Serçe kadar olamadım
Le le çoban garip oğlan

Hep kuşlar da yuva yapmış
Serçe kadar olamadım
Le le çoban garip oğlan

*Repertuar No: 653

Yöresi: Kahramanmaraş Elbistan

Kaynak Kişi: Bekir Böke

Derleyen: Muzaffer Sarısözen

Mustafa BOSTAN

TAHSİN YÜCEL'İN HAYATI VE ÖYKÜ SERÜVENİ

Tahsin Yücel, 17 Şubat 1933 tarihinde Elbistan'da doğmuş, çocukluk ve ilkokul yıllarını Elbistan'da yaşamış, Fransız dili ve edebiyatı alanında dünyaca ünlü bir profesör olmuş, yapısalcılık ve göstergebilim çalışmalarıyla ün kazanmış, yapmış olduğu çevirilerle yazın dünyasına büyük katkılar sağlamış, yazdığı roman, öykü, deneme ve eleştirileriyle de edebiyata damga vurmuş önemli bir isimdir. Tahsin Yücel'in özellikle edebi dünyası çocukluk yıllarında gelişmeye başlar. Babasını henüz üç yaşındayken kaybeden Yücel için aile biraz Ötegeçe, biraz anne, biraz da kardeşler demektir. Çünkü 1940'lı yılların Elbistan'ı sosyal anlamda kocaman bir ev gibidir. O yılları Tahsin Yücel şöyle anlatır: *"Her şey ortadaydı. Bulgur ortada kaynatılırdı, tarhana ortada yapılırdı, kışlık ekmekler ortada ve birlikte yapılırdı, çamaşır ortada yıkanılırdı. Kimin sofrasına neler geldiği üç aşağı beş yukarı bilinirdi. Ötegeçe büyük bir evdi sanki."* (s.18) Elbistan'ın o sıcak ve samimi ortamı yazarın imgelem dünyasında bitmek bilmeyen bir kaynağa dönüşmüştür.

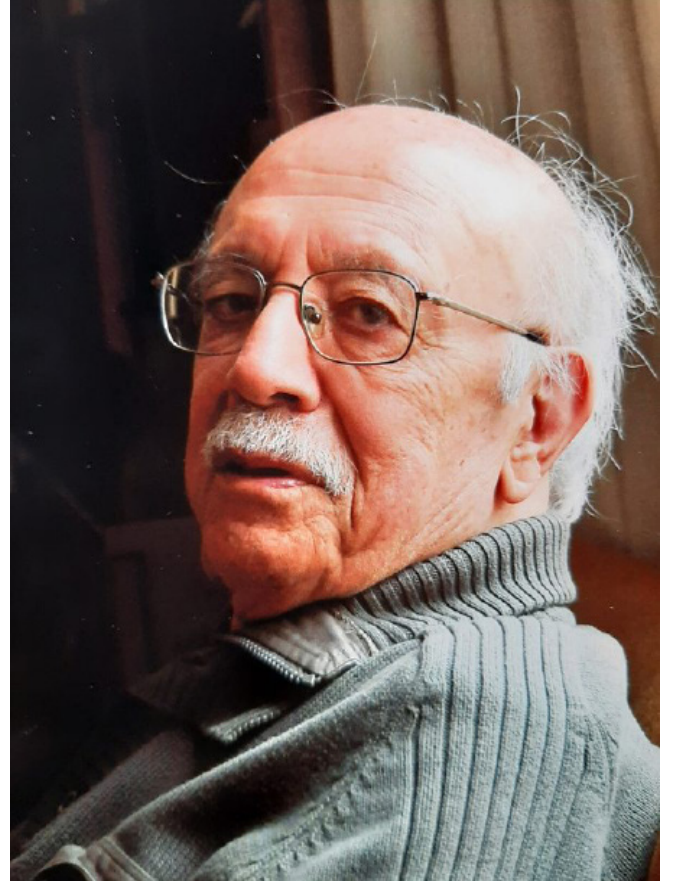
Onun edebiyatla tanışması Ötegeçe'deki o yoksul evin bir odasında ağabeyi İhsan Yücel'in okuduğu şiirlerle başlamıştır. Tahsin Yücel'in gözünde ağabeyi bambaşka bir âlemde gibidir. Elinde hep kitap olur ve şiirler yazar. Ancak ailenin ekonomik durumu onun okumasına müsaade etmemiştir. Aynı durum Tahsin Yücel için de geçerli olacakken onun okuma azmi önündeki ekonomik engelleri bir şekilde bertaraf etmiştir. 1939 yılında Elbistan Gazi Paşa İlkokulu'na başlar. Küçüklükten itibaren çok sessiz ve çekimser bir çocuk olan Yücel'in okuldaki ilk yılları da aynı sessizlik ve çekimserlikle geçmiştir. Dördüncü sınıfa geçtiğinde bu durum kökten değişecektir çünkü o artık edebiyatın gizli dünyasının kapısını aralayacak anahtarı keşfetmiştir. Yazdığı şiirler öğretmenler tarafından çok beğenilmiş, o adını bile kimsenin pek bilmediği Tahsin Yücel bir anda okulun en gözde öğrencisi olmuştur. Artık edebiyat onun en önemli yol daşdır.

Gazi Paşa İlkokulu'nu bitirdikten sonra Elbistan'da toplamda dört yıl süren eğitim hayatı parasız yatalı sınavını kazanmasıyla İstanbul'da, Galatasaray Lisesi'nde devam etmiştir. Lise yılları Tahsin Yücel'in "en güzel yıllarım" dediği yıllar olmuştur. O güzel yılları anlatmaya şu şekilde devam eder: *"Galatasaray Lisesi'nde, 1945-1953 yılları arasında geçen sekiz yıl yaşamımın en güzel, daha da önemlisi, en belirleyici yıllarım arasındadır. Kişiliği, düşüncemi belirleyen*

ana bilgileri bu lisede aldım, dünyanın en ilginç, en yaratıcı ekinlerinden Fransız ekiniyle ve diliyle bu lisede tanıştım." (s. 39) Galatasaray Lisesi'nin, Tahsin Yücel'in dile olduğu kadar edebiyata da büyük etkileri olmuştur. Dönemin ünlü çevirmenlerinden biri olan Necmi Seren, popüler bir romancı olan Esat Mahmut Karakurt, edebiyat bilimi için bir duayen olan Orhan Şaik Gökyay ve meşhur şair Ahmet Kutsi Tecer derslerine giren öğretmenler arasındadır.

Tahsin Yücel'in öykü serüveni Galatasaray Lisesi yıllarında başlar. Dönemin önemli öykücülerinden Sait Faik ve Oktay Akbal çizgisinde öyküler yazmaya özenir. Hatta aynı yıllarda okuldan arkadaşlarıyla "Galatasaray" adlı bir dergi çıkarmışlardır. İlk öyküsünün yayımlanması da bu dönemlere denk gelir. Yaşar Nabi Nayır, Varlık'ın başındadır ve her yıl "Yeni Hikâyeler" adlı bir seçki yayımlar. 1950 yılındaki seçkide Tahsin Yücel'in "Dert Çok Hem Dert Yok" adlı öyküsü çıkar. Bu öykü yazarın yayımlanmış ilk öyküsü olur. Lise yılları boyunca yaz tatillerinde Elbistan'a gitmeyi de ihmal etmez.

Galatasaray Lisesi'ni parasız yatılı okuyan Tahsin Yücel aynı ekonomik rahatlığı üniversite için bulamaz. Hem okuyup hem de hayatını kazanması ge-

rekmedir. Bunun için tıp okuma hayalinden vazgeçer. Hem okul dışında çalışıp para kazanabileceği hem de okul derslerini ihmal etmeyeceği bir bölüm tercih etmek ister. Önce mimarlık ister ancak giriş sınavını kazanamaz. Bunun üzerine İktisat Fakültesine kaydolar. Bir iki ay okur, kendini büyük bir boşlukta hisseder, okulu bırakır. Bir yıl sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız ve Roman Filolojisi bölümüne girer. Üniversite derslerinden arta kalan zamanlarda bir süre mezun olduğu lisede muallim muavinliği yapar.

Tahsin Yücel'in Sait Faik'le tanışması hem öykü serüveni hem de üniversite okurken çektiği maddi sıkıntılardan kurtulması için olumlu bir etki olmuştur. Sait Faik'e yazdığı öyküleri göstermiş, Sait Faik de bu öyküleri bir kitapta toplamasını, hatta Varlık'a göndermesini, Yaşar Nabi Nayır'ın bu öyküleri basabileceğini söylemiştir. 1953 yılının yazında Tahsin Yücel tatili geçirmek için Elbistan'a gelir. Aklında ise Sait Faik'in söyledikleri vardır. Tüm cesaretini toplar ve Yaşar Nabi'ye bir mektup yazar. Mektubunda öykülerinden, öykülerin kitaplaşmasından ve bu kitaptan gelecek telif ücretinin de öğrenciliğine ne kadar büyük bir katkı sağlayacağından bahseder. Büyük bir heyecanla cevap bekler. Yaşar Nabi'den gelen mektup hem kitabının yayımlanacağı haberini verir hem de bir iş teklifi içerir. Tahsin Yücel okuldan arta kalan zamanlarında Varlık dergisinin yazı işlerinde çalışabilecektir. Böylece Yücel edebiyatın mutfağında yer alır. 1953 yılından 1961 yılına kadar Varlık dergisinin yazı işlerinde yer alır. Ayrıca 1954 yılında yazarın ilk öykü kitabı *Uçan Daireler* yayımlanır. İlk kitabın hemen ardından 1955 yılında Haney Yaşamalı, 1958 yılında da *Düşlerin Ölümü* yayımlanır. Tahsin Yücel *Haney Yaşamalı* kitabıyla Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Düşlerin Ölümü* kitabıyla da TDK Öykü Ödülü'nü kazanır. Yazarın bu ilk öykülerinde Elbistan özelinde taşra büyük bir öneme sahiptir. Taşrada sıkışıp kalan insanların yalnızlıkları, yoksullukları, acıları, sıkıntıları, yaşam mücadeleleri ve hayal kırıklıkları öykülerin temel sorunsalıdır. Feridun Andaç, Tahsin Yücel'in öykücülüğünü ele alırken bu ilk üç kitabı yazarın başlangıç, arayış ve kimliği buluş öyküleri olarak değerlendirir. Tahsin Yücel de aslında bu ilk üç kitapta yer alan öykülerini biraz şans biraz da şanssızlık olarak görür. Öykülerinin bu kadar genç yaşta ve önemli bir yerden çıkması onun için büyük bir şanstır. Buna rağmen öykülerindeki acemilikler ise onun için büyük bir şanssızlıktır.

1960 yılında Fransız ve Roman Filolojisi bölümünden mezun olur. 1961 yılında Gülçin Arıca ile evlenir. Aynı yıl İstanbul Üniversitenin Fransız Filolojisi bö-

lümüne asistan olur. Böylece Tahsin Yücel bilim dünyasına adım atmış olur. Onun hayatını şekillendiren en büyük etken asistanlık yıllarında Algirdas Julien Greimas'tan ders almasıdır. Almış olduğu yapısal anlambilim ve göstergebilim dersleri onda bambaşka ufuklar açmıştır. Fransız hükümet bursunu alarak Paris'e gider ve orada da Greimas'ın derslerini hem de Paris Göstergebilim Okulundaki dersleri takip eder. 1965 yılında "*L'Imaginaire de Bernanos*" (Bernanos'un İmge Evreni) adlı doktora tezini tamamlar. Greimas, Tahsin Yücel'in doktora tezini o kadar çok beğenir ki Sèmantiqu Structurale adlı kitap dizisinin son bölümünü bu teze ayırır.

Yazarın dördüncü öykü kitabı olan *Yaşadıktan Sonra* 1969 yılında yayımlanır. Tahsin Yücel öykücülüğü için bu kitap bir dönüm noktası olur. Kendisi de gerçek manada öykücülüğünün bu kitapla başladığını belirtir. Bu kitapta da yine insanı merkeze alan öyküler vardır ve Elbistan hem öykü mekânı hem de sosyo-kültürel bir atmosfer olarak öykülere hâkimdir. Feridun Andaç, Yücel'in bu kitapla başlayan sürecini dönüşüm ve açılım dönemi olarak açıklar. 1975 yılında *Dönüşüm* adlı öykü kitabı yayımlanır. 1985 yılında *Yaşadıktan Sonra* ve *Dönüşüm* kitaplarını birleştirerek *Ben ve Öteki* adıyla kitaplaştırır.

Tahsin Yücel'in öykü dünyasının zirve dönemi 1989 yılında *Aykırı Öyküler*'in yayımlanmasıyla başlar. Bu öykülerinde modernleşme ve kapitalistleşmenin insanı nasıl yozlaştırdığını ele alır. Yozlaşma ve yabancılaşma öykülerindeki en önemli izlekler olur. 1999 yılında *Komşular* kitabı yayımlanır ve Tahsin Yücel'in öykücülüğü derin bir sessizliğe bürünür. Bilimsel çalışmaları, çevirileri, eleştirileri, denemeleri ve romanları yazın dünyasında çokça yer etmesine rağmen öyküler bir duraklama evresine girmiştir. Bu sessizlik ve duraklama 2008 yılında Golyan Devrimi adlı öykü kitabının yayımlanmasıyla son bulur. Tahsin Yücel öyküsü bu kitapla ironi ve karşıt ütopyalarla şekillenir. *Golyan Devrimi* özellikle *Gökdelen* romanıyla aynı düzlemde değerlendirilebilir çünkü yazar bu romanında da mevcut düzene karşıt gelen bir ütopya yaratmıştır. "Hayristan Cumhuriyeti" *Golyan Devrimi*'nde yer alan on dört öykünün de ortak imgesel ülkesidir.

Golyan Devrimi Tahsin Yücel'in son öykü kitabı olmuştur. Hayatının son dönemlerinde deneme, eleştiri ve romanlarına ağırlık veren yazar 22 Ocak 2016'da İstanbul'da hayatını kaybetmiştir.

ŞUÛBİYYE, FİRDEVSİ VE ŞEHNÂME'YE DAİR

Türkler, Müslümanlığı Araplardan daha ziyade Farslardan görüp tanıdılar. Bu yüzden Türkçedeki birçok dini terim Arapça değil Farsçadır. Namaz, oruç, abdest gibi... İslam medeniyetine girerken Arapçadan daha çok Farsça ve Fars kültürüyle temas eden Türklerin İslam sonrası kültürlerinde Farsların ve Fars kültürünün uzun soluklu etkisi oluştu. Öyle ki uzun zamanlar boyunca Türk aydınlarının birinci dili Farsça oldu. Türkler hala Güney Azerbaycan'da ve Güney Türkistan'da Fars etkisinden tam olarak kurtulmuş değildir.

Tarih boyunca Türk ülkelerinin mektep ve medreselerinde Sadi ve Hâfız gibi Fars ediplerin eserleri yanı sıra Firdevsi'nin Şehname'si de başyapıt olarak okutulmuştur. Bilhassa Şehname o kadar etkili olmuştur ki sözlü gelenek bile bu eserin anlatılarıyla dolup taşmıştır. Bu eser yüzünden Turan hükümdarı Alper Tunga'nın rakipleri Zal ve oğlu Rüstem kahramanlık timsalleri olarak anlatılırken Alper Tunga belleklerde bir satırlık yer bile bulamamıştır.

Eğitimli kesim, bu şairlerin düşüncesi ile terbiye edilmiş ve onların fikirlerinin etkisi altında kalmıştır. Türk ülkelerinin mektep ve medreselerinde okutulan ders kitaplarında Şehname'ye büyük yer verilmiş, bazı bölümleri tercüme edilerek öğrencilere ezberletilmiştir. Farsların ana kitabı olarak bilinen Şehname'nin yazarı söz konusu ders kitaplarında aşırı derecede övülürken Türkler hakkındaki aşağılayıcı ifadeleri ve fikirleri görmezden gelinmiştir. Firdevsi'nin anlattığı hikâyeler klasik edebiyatımıza şekil veren mitolojinin de omurgasını oluşturmuştur. Bu eser belleğimizdeki mitolojik metinlerin silinip yerine Fars mitlerinin doldurulmasına sebep olurken bir yandan da İran'ı asırlardır yöneten hanedanlarımızın da Farslaşmasında itici güç olmuştur.

Şehname'nin yazılışına dair kaynaklar bir öykü anlatırlar. Türk hükümdarı Gazneli Mahmut'u itibarsız biri gibi gösteren bu öykü şöyledir: Sultan Mahmut, Firdevsi'ye Şehname'yi sipariş eder. Eserin her mısraı için bir altın vermeyi vaat etmiş ama eser bittiğinde sözünde durmamış, söz verdiği altınların sayısınca gümüş akçe ile ödeme yapmıştır. Şuûbiyye hareketi kibirli şairi Firdevsi kendisine bu gümüş akçeler getirildiğinde hamamdadır. Sultan tarafından aşağılandığını düşünen Firdevsi, getirilen paranın bir kısmını hamamcıya, bir kısmını içtiği bir kâse şerbete, diğer bölümünü getiren kişiye hediye etmiş ve Herat'a kaçmıştır.

Hikâye bununla bitmez. Yine anlatılara göre Sultan Mahmut daha sonra yaptığı bu işten pişman olur ve

vaat ettiği altınları birçok hediyelerle birlikte Firdevsi'ye gönderir. Fakat altın yüklü deve kervanı şehrin kapısından girerken şehir halkı Firdevsi'nin cenazesini gömmek üzere şehrin bir diğer kapısından çıkmaktadır. Firdevsi'nin kızı da babası gibi gururludur, gönderilen parayı almaya tenezzül etmez.

Baştan sona bütün İran'ı, Afganistan'ı ve Pakistan'ı hâkimiyeti altına alan Sultan Mahmut, adaleti, ihlası, sanatkârı ve âlimleri korumasıyla meşhur bir padişah olmasına rağmen Şuûbiyye hareketi için Fars olmadığı için aşağılanması ve itibarsızlaştırılması gereken biridir. Öykü her ayrıntısıyla bize bunun ipuçlarını vermektedir. Oysa Gazneli Mahmut-Firdevsi meselesi, Farsların anlattığından farklı ayrıntılar içermektedir. Bu ayrıntıları konuşmak için önce Şuûbiyye hareketini tanımak gerekmektedir:

Sözlükte "topluluk, cemaat, halk ve millet" anlamına gelen şa'bın çoğulu şuûbdan türeyen şuûbiyye, terim olarak İslâm'ı kabul eden Farsların Araplardan üstün olduğunu savunan milliyetçilik akımını ifade eder. Bu düşünceyi benimseyenlere şuûbî denilir. Farsların, Arap hâkimiyetine ve onların kendilerini mevali (azat edilmiş köle) Müslümanlardan üstün görme sapkınlığına karşı geliştirdikleri şuûbiyye hareketi, Abbasi yönetiminde Türklerin etkisinin artması ve sonraki dönemde İrandaki siyasi hâkimiyetin Türklere geçmesiyle hakaret oklarını Türkçeye ve Türk halkına çevirdi. 10. Yüzyıldan sonra şuûbiyye, Türk milletini hakir görme ve gösterme hareketine dönüştü.

Hız. Peygamber hem fiili uygulamalarıyla hem de Vedâ hutbesinde Arapların Arap olmayanlara, Arap olmayanların Araplara hiçbir üstünlüğünün bulunmadığını ilân etmek suretiyle Câhiliye Araplarındaki asabiyet düşüncesinin izlerini silmek için büyük gayret göstermiştir. Lakin gerçekleşen fetihler sonucunda başta Farslar olmak üzere farklı kültür ve inanca sahip milletler Müslüman Arapların hâkimiyeti altına girdi ve büyük bir kısmı Müslümanlığı benimsedi. Zamanla Araplar arasında kendilerini diğer milletlerden üstün görme düşüncesi yeniden ortaya çıktı. Arap ırkçılığının tesirindeki çevrelerde mevâlîyi hakir görme düşüncesi yaygınlaşmıştı. Arapların bu yaklaşımı özellikle İran asıllı mevâlînin asabiyet duygularını harekete geçirdi, onların geçmişten beri Araplar hakkında besledikleri husumeti daha güçlü bir hale getirdi.

Erken dönemden itibaren Emevî yönetiminin aleyhine dönen ve halifelüğün Hz. Ali evlâdının hakkı olduğu inancını benimseyen Fars asıllı Müslümanlar, Sekaî'nin isyanından itibaren Hz. Ali evlâdı adına başlatılan isyanların en önemli güç kaynağı oldular.

Çeşitli isyanlara katıldılar. Emevîlerin adaletsiz yönetimi zulme varan uygulamaları Farşların milliyetçilik duygularını tahrik etti. Emevîleri yıkıp Araplarla eşit haklara sahip olmak amacıyla çok sayıda isyana destek verdiler ve çok sayıda isyan çıkardılar. Emevîleri ortadan kaldıran Abbâsî ihtilâl hareketine damgalarını vurdular.

Bu kanlı mücadelelerin ardından Farşlar arasında, kendilerinin Araplardan daha üstün olduğu düşüncesi (Şuûbiyye) ortaya çıktı. İranlı şair Yesâr'ın halifenin huzurunda kendi kavmi Farşların şan ve şöhretlerini dile getiren bir kaside okuması Şuûbiyye'nin ilk faaliyeti olarak gösterilir.

Bir tepki hareketi şeklinde ortaya çıkan Şuûbiyye, başlangıçta Araplar dışındaki milletlerin Araplarla eşitliği fikrini savunuyordu. Şuûbiyye'nin siyasî, fikrî ve edebî bir hareket şeklinde kurumsallaşması, İranlı unsurların devlet yönetiminde etkinlik kazandığı Abbâsîler zamanında gerçekleşti. Şuûbiyye mensupları o zamana kadar savundukları adalet ve eşitlik prensiplerini bir tarafa bırakarak Farşların Araplardan üstün olduğunu ileri sürdüler. Bu hareket giderek Araplara her türlü olumsuz sıfatı yakıştıran, Arap ırkını dünya kavimlerinin en adisi sayan bir fırka haline geldi. Bunun bir neticesi olarak Arapları kötülerken İslâmiyet'e saldırmaktan çekinmeyen çok mutaassip kimseler ortaya çıktı.

Abbâsîlerin ilk asrı, Araplar ile Şuûbiyye mensupları arasında her alanda şiddetli mücadelelere sahne oldu. Gittikçe güçlenen Şuûbiyye hareketi Me'mûn ve Mu'tasım-Billâh devirlerinde her yönüyle zirveye ulaştı. Şuûbiyye hareketinin asıl gücünü Araplarla hesaplaşmaya giren Fars asıllı şair ve edipler teşkil ettiler. Bunların söz, şiir ve yazılarıyla Şuûbî edebiyat diye isimlendirilebilecek bir kültür birikimi meydana geldi. Daha sonra bu akıma ilim adamları da katıldılar. Bu şairler ve müellifler, gerek şiirlerinde gerekse eserlerinde kendi etnik kökenlerini övmelerinin yanı sıra Arapların soy ve davranış kusurlarını da dile getirdiler ve ağır bir dille hicvettiler.

Ebû Ubeyde Ma'mer b. Müsennâ, Arapların kusurlarına ve neseplerine dair yazdığı eserlerle Şuûbiyye hareketinin Araplara yönelttiği eleştiriler için bilimsel doküman ve malzeme hazırladı. Hareketin mensupları Arap olmayan milletlerin tarihlerindeki parlak olay ve kişilerden yola çıkarak Araplara karşı övünme yarışına giriştiler. Bu amaçla etnik bakımdan tamamı Araplar dışındaki milletlerden çıkan Nemrutları, Kısraları, Kayserleri, Hint hükümdarlarını Araplara karşı övünme sebebi olarak gördüler. Hûd, Sâlih, İsmâil ve Hz. Muhammed dışındaki peygamberlerin Arap asıllı olmadığını iddia ederek Araplarla nübüvvet konusunda da rekabete girdiler. Farşlar kendilerinin köklü bir medeniyete sahip olduklarını, Arapların medeniyet-

ten yoksun, aç ve sefil durumda derin bir vahşet içinde yaşayan kabileler halinde bulunduğunu, o dönemde övünebilecek tek şeylerinin şiir olmasına karşılık felsefe, astronomi, ipek işçiliği gibi bilim ve sanatların, çeşitli oyunların ve birçok icadın insanlığa Arap olmayanlar tarafından kazandırıldığını söylediler.

Nihayet Şuûbiyye mensuplarının Arapları kötümek için yazdıkları eserlere (mesâlib) karşı Araplar arasında ciddi tepkiler meydana geldi. Şuûbîlere cevap niteliğinde şiirler yazıldı ve eserler kaleme alındı. Arap şair ve âlimleri de Arapçılık savunması yapmaya başladılar.

Şuûbiyye, edebiyat alanında Sasani öncesi Fars tarihine ait nazım ve nesir ürünleri, masalları, hikmetleri, atasözlerini toplamak suretiyle Arap ırkçılığına karşı Fars kimliğini koruma hareketidir. Bu hareketin derleyip, düzenleyip hatta yeniden yazdırarak hayat verdiği destanlar Arapların önemli şahsiyetlerini, kabilelerini acımasız bir hiciv dalgasıyla sarsmış, Acem (Fars) kültürünün üstünlüğünü Araplara göstermeyi amaçlamıştır. Şuûbiyye, tarihi olay ve anlatılarla İran'ın kadim tarihini, bu tarihin şahsiyetlerini bilhassa Sasani hanedanını üstün göstererek İslam ve İslam öncesi Arap tarihi tahrif edilmiştir.

Şuûbiyye, tefsir alanında: Kur'an'ın bazı ayetlerinin çarpıtılarak yorumlanmış, Kuran'daki bazı kelimelerin kökeni irdelenerek Farsça ve Fars kültürü lehine çarımlar yapılmış, Kuran'daki tarihi kıssalar eski İran esatirlerine uyarlanmıştır. Bu hususta Zülkarneyn'in, Ahamenişlerin Kuruş'u olduğunun tefsir kitaplarına sokulması gibi birçok yorumu örneklemek mümkündür.

Şuûbiyye, hadis ve kelam alanında, İslamiyet'i tahrif ve tahkir etmek için Peygamber'in, imamların ve Müslümanlarca saygın kişilerin adına sözler uydurmuştur. Farşların diğer Müslüman toplumlardan hatta Araplardan üstün olduğunu belleklere yüklemek için metinler ve belgeler icat edilmiştir. Eski Fars inançlarını İslam'a karıştırmak amacıyla rivayetler uydurulmuş, tevhit inancı bulanıklaştırılarak Avesta kaynaklı bazı algılar yaygınlaştırılmış, başlangıçta Arap kökenli bir mezhep olan Şiilik Farslaştırılmış, Ehl-i Beyt imamlarının görüşleri ve hayat hikâyeleri çarpıtılmış, yeni kelam okulları ve Fars dilli Şii gruplar oluşturulmuştur.

Şuûbiyye, ilim alanında, bilhassa eski Fars inanışlarının İslam tasavvufuna karıştırmaya uğraşmış, İran kültürüne ait birçok husus tasavvuf aracılığıyla İslam kültürüne katılmıştır. Şuûbiyye, fıkıh alanında, Arapların, Farşlar üzerindeki hukuki baskısını azaltmak için çabalamıştır. Bilhassa Farsçanın Arapçaya karşı varlığının muhafazası için çeşitli hükümler geliştirilmiştir.

Şuûbiyye, siyaset alanında da etkin olmuştur. Ha-

reketin temsilcileri imamların yanında yer almaya çalışmışlardır. Böylece onların hakkında hadis ve rivayetler uydurarak Şii kitleler arasında yaymışlardır. Şuûbiyyenin temsilcileri, İslam imamlarının arasına tefrika sokarak, onları parçalamaya çalışmışlardır. “Güluv” [aşırılık] çizgisini savunan grupları güçlendirmişlerdir. İmamların giybeti döneminde, Şuûbiyye, etkinliğini daha da genişletmiş, İslami törenlere kadim İran kurallarını sokmuş, son Sasani hükümdarı III. Yezdgerd’in kızının Hz. Hüseyin’le izdivacına siyasi anlam yüklemeye çalışmış, İslam içinde Şii mezhebini yaygınlaştırarak Farslara ait hale getirmiştir.

Şehname, Şuûbiyyenin en büyük eseri olarak kabul edilebilir. Şehname’den önce eski İran’ın rivayet ve destanları üzerinde ayrı ayrı zamanlarda toplam altı kişi çalışmıştır. Bunların kimlikleri bilinmektedir: Mesudi Mervezi, Ebu-Mensur İbn-i Ebdülrezzak Tusi, Ebülmüeyyid Belhî, Ebu-Ali Muhammed bin Ahmed el-Belhî, Ebu-Mansur Muhammed bin Ahmed Dekiki Belhî ve nihayet, Firdevsi. Şair Dekiki’yi kölesi öldürdükten sonra Şuûbiyyenin Şehname projesi yarım kalmış, bu işi devam ettirebilecek şairler arasında Firdevsi seçilmiştir. Şuûbiyye, Dekiki’nin 1000 beyitlik şiiri ile birlikte tüm nesir materyallerini Firdevsi’ye vermiş, Firdevsi’ye yüksek maaş bağlanarak Şehname’yi yazmakla görevlendirilmiştir. Zamanla eserin yazımına destek verenler arasına bazı hükümet adamları da eklenmiştir. Bu destek sayesinde Firdevsi sadece ona verilen destan ve rivayet metinlerini nazma çekmekle meşgul olmuştur. Şuûbiyye hareketi Şehname’nin yazılması esnasında Asya’nın bütün kadim eserlerini Farslaştırmış ve esere ekletmiştir.

Şuûbiyye’nin Şehname projesi üzerindeki çalışmaların devam ettiği bir dönemde Gazne Sultanı Sebüktegin’in oğlu Mahmut, Horasan’daki orduların komutanı idi. Babasının ölümünden sonra Gazneliler İmparatorluğu’nun hükümdarı olan Sultan Mahmut, devletin topraklarını genişletmiş, on yedi defa Hindistan’a sefer etmiş, oraların İslam’ı kabul etmesini sağlamıştı. Sultan Mahmut aynı zamanda Müslüman toplumlarda bilim, kültür ve edebiyatı desteklemesiyle ün kazanmıştır. Kaynaklar, onun sarayında 400 şair olduğunu söylerler. Bu rakam abartı olsa da, Sultan Mahmut’un edebiyat sevdalısı bir hükümdar olduğu hakkında kaynaklarda birçok kayıt vardır.

Şimdi en önemli soru şudur: Edebiyatın hamisi olarak ün yapmış bir hükümdar olan Gazneli Mahmut ile Şehname yazarı Firdevsi arasında anlaşmazlık olması nedendir yahut bu anlaşmazlığın gerçek sebebi nedir? Sultan Mahmut Horasan’da etkin olan Şuûbiyye’nin kökünü kurutmuştur. Dağılan ve yer altına çekilen Şuûbiyye’nin destek ve yardımlarından mahrum kalan Firdevsi, Sultan Mahmut’a bir methiye yazarak maddi yardım için saraya başvurmuştur. Sultan Mahmut,

Şehname’nin yazılmasındaki asıl niyetin ve arkasındaki destekçilerin varlığı hakkında bilgi sahibidir. Dahası samimi bir Müslüman olan Sultan Mahmut, mücadele ettiği Şuûbiyye’nin görüşlerini içeren bu esere ve şairine yardımdan imtina etmiş ve Firdevsi, saraydan eli boş dönmüştür. Bu sonucun oluşmasında Firdevsi’nin eserinde İran-Turan mücadelesini naklederken Fars ırkçılığı yapmasının ve Turanlıları hakir görmesinin önemli bir etken olduğu düşünülebilir. Bundan sonra Firdevsi, Sultan Mahmut’a hiciv yazar ve bu olayla ilgili pek çok asılsız efsane uydurarak Herat’a kaçar.

Arapların diğer Müslüman topluluklarının dillerini ve kültürlerini önemsemeyen davranışları ve “Cennet dili Arapçadır” gibi sıhhati şüpheli hadislerine karşı “Melekler de Farsça konuşur” çıkışını hadis uydurması olarak kaynaklara yerleştiren Şuûbiyye’nin Şehname’deki birçok görüşün gerçek sahibi olduğu tartışmasız bir gerçektir. Güçlü bir şair olan ve Farsçanın şiir gücünü çok etkili kullanan Firdevsi, eserinde Asya’nın kadim topluluklarıyla ve onların inançlarıyla alay ederek Fars dili ve kültürüne geniş bir hâkimiyet alanı oluşturmuştur.

Sultan Mahmut-Firdevsi konusunu yeniden düşünmek gerekmektedir. Bilhassa Güney Azerbaycan Türklerinin Fars kültürünün kısılcısından kurtulmaları için buna ihtiyaç vardır. Rudeki, Ünsüri ve Üsendi hatta Firdevsi gibi Fars şairlerinin Gazneliler zamanında yetiştikleri ve Sultan Mahmut’un sarayından itibar gördükleri bir gerçektir. Bu durum Sultan Mahmut’un Farslara ve Fars kültürüne düşman olmadığına en önemli göstergesidir. Ancak, Şuûbiyye’nin en güçlü şairi olan Firdevsi, vahdet ve birlik yerine milli ihtilafları ve etnik kinleri tetiklemiştir. İşte bu yüzden, “katı bir ırk taassupçusu” olan Şuûbiyye’ye karşı yürüttüğü mücadele nedeniyle Sultan Mahmut, Fars ırkçıları tarafından uydurma rivayetlerle itibarsızlaştırılmak istenmiştir.

Nitekim İrandaki iktidar olan ve “İslam devrimi” diye adlandırılan idare monarşiyi hatırlatan birçok şeyi söküp atmasına rağmen Şehname yazarı Firdevsi’nin Tahran’daki heykeline asla dokunmamıştır. Firdevsi’nin heykeli dikili bulunduğu meydandan Türklere ve Araplara tepeden bakıp gülüyor hala.

Pers tarihi ve varlığı hakkında abartılı yalanlarla, Türk ve Arap düşmanlığı ile dolu olan bu esere destek vermediği için, bin yıl geçtikten sonra bile, hâlâ Sultan Mahmut’a iftira atmak tamamen anlamsız bir iştir. Hele de Türk ülkelerinde hala Firdevsi’nin gerçek yüzünü görmeden onun anlattığı hikâyelere hâlâ tarihi hakikat muamelesi yapmak milli kimliğimiz açısından da tehlikeli bir durumdur.

BİR SEVDA HİKÂYESİ: MEDİNE TREN İSTASYONU VE AMBERİYE CAMİİ

Bir başka sever bu aziz millet Resûlullah (s.a.v) Efendimizi ve onun aziz hatırasını saklayan kutsal toprakları. Mekke ve Medine bu milletin evlatlarının gönlünde daha çocukluk çağından itibaren filizlenen ölümsüz bir aşkın, yanıp tutuşan bir hasretin adıdır. Onun içindir ki, her Müslüman Türk evladı ölmeden önce Mekke ve Medine'ye varıp o mübarek topraklara yüz sürmeyi arzu eder, Yüce Allah'tan bunu diler.

Saraydaki devlet ricalinden sokaktaki halka varıncaya kadar Osmanlı toplumunda yaşayan herkes Peygamber (s.a.v) Efendimize olan derin hürmet ve muhabbetini izhar etmek için farklı faaliyetlerde bulunmuştur. Süleyman Çelebi gibi usta şairler duygu dolu şiirler ile Mimar Sinan gibi usta mimarlar yaptıkları eşsiz güzellikteki anıt eserlerle, Salavat-ı Şerife'yi besteleyen İtrî gibi musikişinas bestekârlar ürettikleri şahane müzik eserleri ile bu aziz milletin Resûlullah (s.a.v) Efendimize olan derin muhabbet ve hürmetini dile getirmişlerdir. Bunların yanında Resûlullah (s.a.v) Efendimize olan aynı sevgi ve bağlılıkla her sene Mekke ve Medine halkına yapılacak yardımların gönderildiği Surre Alayları'nı, Mekke ve Medine'ye hizmet için kurulan Harameyn Vakıfları'nı, Peygamberimizin soyundan gelenlere yardım edilmesi ve onların işlerinin takip edilmesi amacıyla kurulan Nakîbu'l-Eşrâfîlik kurumunu da zikretmemiz gerekir. Ecdadımız kutsal topraklar söz konusu olunca, kendilerini hep oralara hizmetkârı olarak görmüşler, kutsal topraklara onlarca eser armağan etmişler.

Ne Yavuz, ne de ondan sonra gelen padişahlar, bir zamanlar Peygamber (s.a.v) Efendimizin sancağının dalgalandığı Mekke ve Medine'de bulunan kalelere saygıdan dolayı Osmanlı bayrağı asılmasını uygun görmemişlerdir. Onlardaki saygı, edep ve incelik bir başkaydı.

Peygamber âşığı Urfalı Şair Nâbi: "Sakın terk-i edepten, kûy-i Mahbûb-i Hudâ'dır bu / Nazargâh-ı ilâhîdir, Makam-ı Mustafâ'dır bu" derken aslında Allah'a itaatin yolunun resûle itaatten geçtiğini hatırlatır. Bu şiirin hikâyesine baktığımızda Nâbi, Medine istikametine doğru ayaklarını uzatan şahsı uyarmaz sadece bizi de ikaz eder. Çünkü Medine'de bulunan Resûlullah (s.a.v) Efendimizin makamı Allah'ın her an nazargâhına mazhar olmuş kutlu bir makamdır. Onun için bu milletin evlatları sözüyle, özüyle, haliyle Resûlullah (s.a.v)

Efendimiz'in huzurunda edebe son derece dikkat etmişler, hayatları boyunca da bu edepten ayrılmamışlardır.

Yavuz Sultan Selim Han'ın meşhur Mısır Seferi'ni hepimiz biliriz. Bu büyük sefer başlar ve günlerce uçsuz bucaksız çölde yol alınır. Sefer esnasında bir an için Sultan atından iner, bir derviş tevazuu ve edebiyetle yürüyerek yoluna devam eder. Doğal olarak o inince bütün devlet erkânı ile askerler de bineklerinden iner ve yürüyerek yola devam ederler. En yakın yâreni Hasan Can dayanamaz sorar: "Hünkârım atınız varken neden yürüyorsunuz?" Yavuz Sultan Selim başı eğik vaziyettedir ve usulca cevap verir: " Görmüyor musun Hasan Can yârenim, Kâinatın Efendisi (s.a.v) önümüzde yürüyor." Sadece Yavuz değil, bütün Osmanoğlu hanedanı bu edebi, saygıyı bilir ve gözetirdi.

19 Ocak 2024 tarihinde yapmış olduğumuz umre ziyareti sırasında Medine Tren İstasyonunu da görmek nasip oldu. Tarih kitaplarından Sultan II. Abdülhamit Han'ın İstanbul'u Medine'ye kavuşturacak olan Hicaz Demiryolu Projesi'ni okumuştuk. Medine'ye gelip de burada okuduklarımıza şahit olmak, o anı yaşamak insanın içinde tarifi mümkün olmayan duygu sağanağı oluşturuyor.

Medine Tren İstasyonu ve hemen yanında inşa edilen Amberiye Camii'nden bahsetmek istiyorum sizlere bu yazımda. Her iki eser de ataları gibi bir peygamber âşığı olan Sultan II. Abdülhamit Han'a ait. Bu iki eseri ziyaret ettiğinizde kendinizi İstanbul'da bir semtte gibi hissedersiniz, biraz memleket havası alırsınız, ecdadınızın bu topraklara olan gönlünden bağlılığıyla gurur duyarsınız.

Medine Tren İstasyonu, Hicaz Demir Yolu Projesi'nin son durağı olarak planlanmış ve inşa edilmiş. Padişah, başından beri bu projenin en ince detayına kadar her şeyiyle ilgilenmiştir. Sultan II. Abdülhamit Han projenin eksiksiz ve kusursuz olmasını istiyordu çünkü bu proje onun en büyük hayalidir. O, hacılar hem kısa sürede hem de daha güvenli olarak kutsal topraklara gelip hac ve umre görevlerini huzurla ifâ etsin istiyordu. Onun bir diğer hayali de zaten tespih taneleri gibi kopuk ve dağınık halde olan İslam ülkelerinin birbirlerine yakınlaşmasını sağlamak ve aynı zaman da birbirleriyle olan iletişimlerini daha kuvvetli hale getirebilmektir. Bu arada devletin kutsal topraklarla iletişimi sağlansın ve hacıların aileleriyle haberleşmeleri kolaylaşsın diye

1903-1904 yıllarında Sultan II. Abdülhamit Han'ın Medine'ye telgraf getirttiğini de belirtelim.

Hicaz demiryolu, güzergâh olarak tarihi hac yolu üzerinde planlanıp yapılmıştır. Medine Tren İstasyonu'nun yerinin tespitinde de ayrı bir özen gösterilmiş. Bu istasyona yer olarak, Peygamber (s.a.v) Efendimiz'in Bedir Savaşı'nda sefere çıkarken yüzünü Medine'ye dönüp dua ettiği yer seçilmiştir. Medine Tren İstasyonu yapılırken, Sevgili Peygamberimizin (s.a.v) aziz ruhaniyeti rayların çıkaracağı gürültüden rahatsız olmasın diye istasyon binası Medine'nin yaklaşık iki kilometre dışına yapılmış, demiryolunun şehre giriş bölümünde rayların altına keçe döşenmiş ve demiryolunun bir kısmında sessiz lokomotifler çalıştırılmıştır. Resûlullah (s.a.v) Efendimize olan hürmet ve edepten dolayı bu keçe döşenmiş raylar günün belirli saatlerinde gül suyu ile yıkanmış. Ayrıca istasyon binası yolcuların trenden inince direkt olarak Yeşil Kubbe'yi görebilecekleri şekilde araziye konumlandırılarak inşa edilmiş. Projenin her aşamasında edep, incelik ve saygı ön planda olmuştur. O döneme ait fotoğraflara baktığımızda, kutsal topraklara gelecek trenin lokomotif ve vagonlarındaki 'Esselamü Aleyke Ya Rasûlallah' yazısı dikkatimizi çeker. Bu istasyonun aslında Medine-Mekke-Cidde arası da varmış projede ama dönemin olumsuz siyasi şartlarından dolayı yapılması kismet olmamış.

Mescid-i Nebevi'den yaklaşık 10-15 dakikalık bir yürüme ile tarihi istasyona ulaşabiliyorsunuz. Medine bölgesine has kesme taş kullanılmış istasyonun yapımında. Sizi sessiz, hüzünlü ve mahzun yüzüyle karşılar, geçmişten günümüze anlatacak çok şeyi var aslında bu istasyonun. Onunla konuşabilmek için bahçesinde oturmanız, salonlarını gezmeniz gerekir.

Hicaz Demiryolu Projesi'nin mali finansmanını tamamen yerli kaynaklar ve birçok İslam ülkesinden gelen yardımlar oluşturmuştur. Başlangıçta bu büyük projenin teknik heyetinde Türk mühendislerle beraber yabancı mühendisler de çalıştırılmış. Kutsal topraklara geldiğinde ise sadece Müslüman Türk mühendisler işi devralmıştır. Yerli halkın yanında çok sayıda Osmanlı askeri de bu projede çalışmış hatta şu ayrıntıyı da belirtelim: Askerler çalışmaları karşılığında belirli bir ücret almışlar ve erken teskere alma hakkı da kendilerine verilmiştir.

İstanbul'u Medine'ye kavuşturacak bu muhteşem proje tamamlandıktan sonra birkaç yıl hizmet edebildi. Bir sevdanın anlamlı hikâyesini bize hatırlatan bu devasa proje maalesef çok acıklı ve hüzünlü bir şekilde son buldu. Birinci Dünya Savaşı'nda

İngilizlerin vaatlerine kanarak Osmanlı'ya isyan edip savaş açan Hicaz Emiri Şerif Hüseyin ve onun tahrik edip kıskırttığı bedevilerin sabotajlarıyla demiryolu hattının bir kısmı bombalanarak tahrip edildi. Özellikle İngiliz casusu Thomas Edward Lawrance'in örgütlediği bu saldırılar devam etti ancak yine de demiryolunun büyük bir bölümü bölgede bulunan Osmanlı kuvvetlerinin kontrolü altındaydı.

"Ne kanlar akıttık hep senin için / O ulu Kitâb'ın hakkıçün aziz / Gücümüz erişsin ve erişmesin / Uğrunda her zaman döğüşeceğiz / Yapamaz Ertuğrul evlâdı sensiz / Can verir, cânânı veremez Türkler / Ebedi hadim'ül haremeyniniz / Ölek de Ravza'nı rûhumuz bekler" Fahreddin Paşa dilinde bu mısralarla askerinin önünde Medine'yi tam iki yıl yedi ay kahramanca savundu. Oysa onun, Osmanlı'nın imzaladığı Mondros Ateşkes Antlaşması gereği Medine'yi boşaltması gerekiyordu, çok direndi bu kutlu şehri vermemek için ancak takvimler 1919 yılının ocak ayını gösterdiğinde gözyaşları içerisinde teslim olmak zorunda kaldı. Medine Savunması kaldırıldı ve böylece buradaki Osmanlı hâkimiyeti sona erdi. Hicaz demiryolunun rayları ve travers kolonları çivisine kadar sökülüp yok edildi. Hatta İngilizler ray blokları ve travers kolonlarını söküp getirenlere bir altın vaat ettiler ve bu dev proje bu şekilde akamete uğratıldı. Bir kutlu bir sevdanın yolunda göz nuru ve alın teriyle inşâ edilen bu proje maalesef ki tarihin tozlu raflarına ve hüzünlü sohbetlerine konu oldu.

Gelelim, Medine Tren İstasyonu'nun yanında bulunan Amberiye (diğer adı ile Hamidiye) Camii'nin hikâyesine. Sultan II. Abdülhamit Han, uzun yoldan gelen hacı adayları Hicaz Demiryolu treninden inip burada dinlensinler, abdestlerini alıp temizlenerek Huzur-u Resûlullah'a öyle var-sınlar diye istasyonun hemen yakınına bir de cami inşâ ettirmiş. Adı Amberiye Camii olan bu eser halen ibadete açık vaziyette. Biz de Medine Tren İstasyonu'nu ziyaret ettikten sonra rehberimizle Amberiye Camii'ne geçtik ve burada iki rekât tahiyetü'l-mescid namazı kıldık. Cami daha ilk görüşte, âşına olduğumuz Osmanlı mimari tarzıyla bizi hemen kendisine çekiyor. İçine girdiğimizde kendimizi adeta İstanbul'daki tarihi camilerimizden birinde hissettik.

Amberiye Mescidi ile ilgili anlatılan hoş bir hikâye var. Hikâye şöyle: Hicaz Demiryolu Projesi'nin yapımı biter ve Sultan II. Abdülhamit Han'ın talimatıyla ilk sefer başlar. Bu ilk sefere sultan da katılmayı ister ama malum devlet işleri ve siyasi durum gitmesine izin vermez. Ama gönüllü hep buralardadır. O da kendi adına bir vezirini hem hac görevini yapmak hem de kutsal topraklardaki bir takım

devlet işlerini yerine getirmek üzere gönderir. Tabii vezir Yıldız Sarayı'ndan dualarla uğurlanırken, Sultan II. Abdülhamit Han vezirinden kendisi için yerine getirmesi gereken özel bir istekte bulunur. İsteği şudur: “ Sana verdiğim resmi görevleri yaptıktan ve hac görevini tamamladıktan sonra Ravza-i Mutahhara'ya gidecek, bu fakirin selamını Resûlullah'a arz edeceksin, Ravza'dan da bana bir avuç toprak getireceksin, sakın unutma!” der.

Vezir kendisine verilen devlet işleri ile ilgili görevleri sultan adına eksiksiz yapar, hac farızasını tamamlar hatta sultanın Mekke ve Medine ahalisine gönderdiği hediyeleri de dağıtır ve artık İstanbul'a dönecektir. İstanbul'a dönmek üzere Medine Tren İstasyonu'na gelir ve trene biner. Tam tren hareket edecekken, aklına padişahın özel isteği ve emri gelir. Lakin tren çalışmaktadır, Mescidi Nebevi'ye gidip Ravza'dan toprak almaya vakit yoktur. O da hemen istasyonun yanındaki Amberiye denilen mevkiden bir avuç toprak alır ve özel keseye koyar. “Sultan, Ravza'dan toprak istemişti ama olmadı. Bu da Medine toprağı ne fark eder, nereden anlayacak sanki...” diye kendi kendine içinden söylenir.

Vezir uzun süren tren yolculuğundan sonra İstanbul'a varır. Padişah kendisini çağırır ve huzura kabul eder. Vezir kutsal topraklardaki durumla ilgili detaylı bir raporu sultana arz eder, hediyeleri halka dağıttığını, selamını Resûlullah'a arz ettiğini belirtir. Sıra gelir sultanın özel isteğine. Kadife bir kese içerisinde Medine'den almış olduğu toprağı sultana arz eder. Padişah heyecanla ve gözyaşları içerisinde keseyi alır ve hürmeten öper alınca kor ve keseyi açarak koklar. Vezir tam oldu bu iş deyip rahatlayacaktı ki sultan: “ Vezir, vezir! Bu toprağın amberi var ama miski yok!” der. Peygamber (s.a.v) Efendimize hürmet ve derin muhabbetiyle bilinen sultan, işin aslını vezirinden dinleyince ona bu toprağı aldığı yere bir camii inşa edilmesini emreder. İnşâ edilecek caminin adının da Amberiye Camii olması talimatını verir. Bir yıl içinde bu cami tamamlanır.

Amberiye Camii, Hicaz Demiryolu Projesi'ne dâhil bir eserdir, yani bu projenin bir parçası olarak yapılmıştır. İsmi bulduğu Amberiye semtinden almıştır. Caminin minaresi ve kubbesi de dâhil olmak üzere tamamı kesme bazalt taşından yapılmıştır. Giriş kısmında bulunan revaklar camiye ayrı bir güzellik katmış. Uzaktan baktığınızda kubbe ile minarenin uyumu çok güzel ayarlanmıştır. Cami Osmanlı mimarisinin karakteristik özelliklerini taşır.

YARALARSIN KENDİNİ

Derdini yaymaya gücün yetmiyor
Sustukça içime gömülüyorsun
İçimde her akşam bir tsunami
Yutup geçiyorsun kıyılarını
Umduğun dağlardan lavlar akıyor
Kendinden uzağa kaçamıyorsun
Kelimeler yaralıyor dilini
İçini dışına açamıyorsun

Aküsu tükenmiş araba gibi
İnsan ormanında yalnız kalmışsın
Ne gelen ne giden öyle beklersin
Seslensen kulağın sesini duymaz
Akıl çizgisinde sek sek oynarken
Kendime bir gömlek biçemiyorsun
Dudakların şerha şerha yarılmış
Gözünden bir damla içemiyorsun

Yarı açık ceza evi bu dünya
Gündüz dışarıda gece koğuştta
Sen kendine külhanbeyi olmuşsun
Kesersen voltanı kendim kesersin
Her kavgada yaralarsın kendini
Arada kuş olup uçamıyorsun
Yaranın üstüne tuzlar ekersin
Gönlünden geçeni saçamıyorsun

Kime ne söylersin kim seni anlar
Kırk kapı ziline seksen kez bastın
Yârin kapısında halin ortada
Derdini dökmeye yüzün varmıyor
Yükün günden güne ağırlaşıyor
Doğruyu eğriyi seçemiyorsun
Usturadan bir köprü var önünde
Düşmekten korkuyor geçemiyorsun

ELBİSTANLI RAHMİ ERAY

Bir sahafa uğradım. Selam verdim. İçerde kitapçıyla birlikte kır saçlı bir beyefendi selamımı aldı. Kitaplara bakacağımı söyleyince kır saçlı beyefendi nazik bir üslup ve espriyle “Kitaplara bakılmasından da para alınıyor” dedi. Ben “kitap sevdalıların nesli her geçen gün azalıyor, bence kitaba bakanlara teşvik için para verilmelidir.” dedim.

Sözdeki incelik, iletişimindeki kalite insanları bir anda kaynaştırıyor. Tanıştık. Kır saçlı beyefendi Prof. Dr. Ali Birinci, Türk Tarih Kurumu Eski Başkanı ve Eski Polis Akademisi Araştırma Merkezi Başkanı olduğunu sohbet esnasında, satır aralarından öğrendim.

Bana nereli olduğu sorduğunda “Elbistanlıyım” deyince, sanki bir tanıdık, bir hemşeri, bir dost muhabbetiyle “ o zaman sen çok mübarek bir insan-sın” dedi. Ben “nasıl?” deyince “Çünkü sen Mükrimin Halil Yinanç’ın memleketindensin, çünkü sen Elbistanlı Rahmi Eray’ın memleketindensin.” dedi. Ben “Evet “dedim “Hatta orta öğretimi Elbistan Mükrimin Halil lisesinde okudum.” deyince ilgisi-nin biraz daha arttığını hissettim. Mükrimin Halil Yinanç’a hem ciddi itibar ettiği hem muhabbet beslediği belli oluyordu. Bana bir müjde verir gibi “Mükrimin Halil Yinanç’la ilgili biyografik bir eser çıkmıştı. Onu okumalısın.” dedi. Kitapçıda kalmamış ama getireceği sözünü aldım.

Sonra şunu düşündüm. Faydalı bir insana duyulan itibar ve muhabbet onun memleketinin insanına da yansıyor. İnsanlığa kattıkları değerlerle yüreklerde bir kutup yıldızı gibi yer eden bu insanlar, maddi varlıklarıyla aramızda olmasalar dahi ruhanîyetleriyle muhabbetin oluşmasında rol alabiliyorlar.

Takip eden günde Rahmi Eray’ın kitabını temin edip ilgiyle okudum.

Rahmi Eray, Anadolu’nun yangın yerine döndüğü yıllarda (1918) Elbistan’da doğar. Yetimliğin mektebinde büyür. İlköğrenimini Elbistan’da, yükseköğrenimini İ.Ü. Tıp Fakültesi’nde yapar. 1938 de geldiği İstanbul’da büyük-küçük geniş bir muhitin ağabeyidir. Yakalandığı damar ve kan hastalığı, onu on sekiz sene yatağa ve durağan bir hayata mahkûm eder. Etrafında bir halka oluşur... Kendi dert ve ıstırabına kimseyi ortak etmez. İnsanları doğrudan tenkit etmez, dolaylı ve genel hitaplarla karşısındakilere hakikati gösterir. Gelenlerin dert-

lerine çare bulan “doktor” gibidir. Kindarlara merhamet, şiddet ve hiddetlilere itidali, nefse karşı aklı, asilere hürmeti öğreten bir muallim’dir.

Namı yok, şöhreti yok, mesleği ve sıfatı yok, eseri yok, mülkü ve parası yok, adını devam ettirecek kimsesi yok. Ama örnek bir hayatı, sözleri ve davranışları var.

Dergâh yayınlarından çıkan “Elbistanlı Rahmi Eray” isimli kitapta böyle tanıtılıyor Rahmi Eray.

Kitabın içinde onu tanıyanların onunla ilgili yazıları var. Eray’ın; çok okuyan, kültürlü, insan sevgisiyle dolu, merhamet sahibi, herkesin yardımına koşan, sabırlı, varlığa ve fikre saygılı, veli ahlakında bir kişi olduğunu öğreniyoruz.

Kitabı okuduktan sonra Rahmi Eray hayatta olsa ve ziyaret edebilseydim diye düşündüm. Zaman zaman büyük şehrin yoğunluğu ve yozluğundan bunaldığımda, Eray gibi gönül ehli insanlara ihtiyaç duymuşumdur. Gerçi hayatta olmasalar da okudum ve öğrendim ya, onların ruhanîyetleri ve içimde beslediğim muhabbet bile bir duruş bir istikamet belirlemede bana yol gösteriyor.

Nurettin Topçu’nun da muhabbetine ve takdine mazhar olmuş Rahmi Eray idealist model insanlardan biridir. Saygı duyduğum değerli hocam Mustafa Kök’ün Nurettin Topçu’dan alıntılıdığı şu sözlerle Rahmi Eray’ı anlatmak mümkündür. “Artık büyükler diye, maaş bareminin yüksek derecelerinde bulunan ve geniş idare cihazına emirler verebilen insanlara dememeliyiz. Cemiyete mesuliyet ve fedakârlık duygularıyla nefsinin vakfetmiş, şöhretle servetten ve kuvvetten uzak yaşayan insanlara büyük demeliyiz ve genç nesillere bunların hareketlerini büyük hareketler diye tanıtmalıyız.”

Rahmi Eray, Nurettin Topçu’nun büyük adam tarifine uyan kutup insanlardan biri. Ruhunu şad olsun. Cismani varlıkları olmasa bile ruhanîyetleriyle bize ışık oldukları için onlara minnettarız.

FUZÛLÎ VE AŞK YA DA AŞKIN DİLİ

“Bütün şairler şiir söylemek hususunda Elest bezminde aynı kadehten sarhoş oldular. Ancak bazılarının şarabına Saki'nin nazarının tesiri de karıştı.”

Edebiyat tarihçileri yeryüzünde yazılan en güzel aşk hikâyelerinden biri kabul ederler Fuzûlî'nin Leyla ile Mecnun mesnevisini. Fuzûlî'den önce ve sonra defalarca yazılmasına rağmen bu aşk hikâyesi gerçek değerini ancak Fuzûlî'nin kaleminde bulmuş, aşkta var olması gereken esrarı, âşıktaki aranan derinliği mütevazı bir Türk'ün ilhamıyla yakalamıştır. Bunun sebebi kuşkusuz ki yazarının aşktaki yeteneği ve aşkı anlatmadaki maharetidir.

Fuzûlî her şeyden önce bir gönül ehli, bir aşk adamıdır. O, Mecnun'a kalemiyle can verirken, kader çizerken gücünü içindeki bu bitmez tükenmez sevdâ deryasından almıştır. Yani, Mecnun aracılığı ile kendi aşk anlayışını; Leyla ile hayalindeki sevgiliyi canlandırmıştır. Mecnun'un sözlerinde Fuzuli, şairin gözlerinde Mecnun gizlidir başka bir ifade ile. Çünkü Fuzuli, gerek yaşadığı çevre gerekse yaradılışı itibari ile Mecnunla özdeşleşmeye çok müsaittir. Kerbela şehitlerinin kan kokusunu taşıyan rüzgârla taramıştır saçlarını ve bu kapalı çevre içinde hayalini kurup da yaşama imkânı bulamadığı tüm aşk hikâyelerini bir günah keçisi gibi sırtına yükleyip Mecnun'un salmıştır istikbale.

Hayatı hakkında ancak ana hatları ile bilgi sahibi olduğumuz Fuzuli, yazdıkları düşünüldüğünde halkın gözünde “ Biraz Ferhat, biraz Kerem ama daha ziyade Kays gibi görülmüştür. Çünkü o halk, “Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.” anlayışındadır. İşte bu yüzden, Fuzulî'yi, yani aşkın dili'ni sadece aşkı ifade eden değil, yaşayan, yaşadıklarını anlatan diye kabul etmiştir.

Şair de yazdıkları ile buna çanak tutmuştur demek yanlış olmaz. Zira Fuzuli, aşk konusunda “mahlas seçerken gösterdiği tevazudan” çok uzaktır. Bilakis o, aşkı anlatırken sesi çok üst perdeden çıkar. Rakip tanımaz. Hatta efsaneleşmiş âşıklara kafa tutar.

Bu tavır Fuzuli'nin hayatı etrafında birçok aşk rivayetlerinin dolaşmasını da beraberinde getirir. Mesela; Fuzuli'nin, Abdülmümin Dede isimli bir Bektaşî şeyhinin dergâhında “çerağ-sûz”(1) olduğu ve şeyhinin kızına umutsuz bir aşkla bağlandığı yolundaki anlatımlar,- biraz siyaset koksa da- bu durumla alakalıdır.

Fuzûlî, tasavvufu iyi bilir. Haliyle şiirlerinde

bunu çok açık bir şekilde görürüz. Buna bağlı olarak da ondaki aşkı “ilahi” diye ifade edenlerin sayısı çoktur. Vuslatın her türlü için canını vermeye göze alan ince ruhlu ve çaresiz bir âşığın vasiyetini şiirin en şiir haliyle ifade ettiği;

“Dest bûsi arzusıyla ger ölürsem dostlar,

Kûze eylene toprağımdan,sunun anınla yâre su” (2)

Mısralarında bahsedilen sevgilinin Peygamber efendimiz olduğu düşünülürse haksız da sayılmazlar böyle düşünenler.

Ancak ben, “Fuzûlî'nin aşkı menşe itibariyle beşeri bir aşktır” diyen Prof. Dr. Hasibe Mazıoğlu'nun izinden gidenlerdenim.(3)

Nitekim Sayın Mazıoğlu bu düşüncesine şu beyitleri şahit gösterir:

Ey bi-vefa ki adet olupdur cefâ sana,

Billah cefadur olma demek bî-vefa sana. (4)

Geh naz u geh girişme vü geh işvedür işün,

Canın sevenler olmasa yeg aşına sana. (5)

Ey melek-sîmâ ki senden özge hayrandur sana,

Hak bilir insan dimez her kim ki insandur sana. (6)

Görüldüğü üzere söz konusu mısralarda anlatılan sevgili etiyle kemiği ile yaşayan, seven, sevilen, arzulan bir kadındır. Güzelliği meleklerle benzetilir, nazından işvesinden ve de vefasızlığından şikâyet edilir.

Fuzuli, yazdıklarından emindir. Hakikati yazmaktadır çünkü. Yaşamıştır ve hissetmektedir. Bu konuda mütevazı de davranmaz. Aşk tarihinin en meşhur isimleri ile boy ölçüşür. Hatta mistik bir anlayışla bu durumu alın yazısı olarak kabul eder:

Yazanda Vamuk u Ferhad u Mecnûn vasfın ehl-i derd,

Fuzûlî adını gördüm ser-i tûmârâ yazmışlar. (7)

Bu anlamda Fuzuli'nin en büyük itirazı hiç kuşkusuz ki, kendi elleri ile hayat verdiği, can verdiği, gönlüne Leyla'nın aşkını koyup çöllere saldığı Mecnun'un aşkı konusundadır.

Biraz kıskanır belki, Mecnun'un hislerinin Leyla'ya duyduğu aşkı ifade ettiği cümlelerin bir hayal kahramanına değil, yaşayan, var olan, etiyle-kemiği ile sevdâyı hissedenden, bu ateşle kavrulan kişiye, ken-

disine ait olduğunu anlatmaya çalışır. Mecnun'un aşkının büyüklüğüne hayran olanlara, o bir hayal kahramanı, o mısralarda okuduğunuz aşkı o yaşamadı, o sözler ona ait değil. Başınızı mesnevinin mısralarından kaldırın ve beni görün der:

*Mende Mecnûn'dan füzûn âşıklık istidadı var,
Âşık-ı sadık menem Mecnûn'un ancak adı var. (8)*

Varlığı ile tartışmasız bir hakikat olan kendisinin, kendi dimağında yarattığı bir hayal kahramanına yenilmesini, hem de en iddialı olduğu alanda; âşıklık istidadı konusunda mağlubiyeti sineye çekmesi onun için oldukça güçtür. Bu durumu kendine bile izah edemez. Kabulü çok güç gelir ona ve bahaneler bulmaya başlar yenilgisine. Bazen devir "onun devri" der ve çıkar işin içinden;

*Sürdi Mecnûn nevbetin şimdi menem rüsva-yı aşk
Doğru dirler her zaman bir âşıkun devranıdır. (9)*

Bazen, kendi aşkının Mecnununkinden çok daha büyük olmasına ve büyük dertlerin suskun olmasına bağlı başarısızlığını;

*Meni zikr itmez il, efsane-i Mecnûn'a maildür,
Ne benzer ol mana derdi anun takrire kabüldür.
(10)*

Ama bu rekabette öyle bir yere varılır ki Fuzuli'nin mazeret üretecek takati kalmaz. Kendi ürettiği bahanelere artık kendisi itiraz etme noktasına varır. 1970-1980'li yılların Türk sinemasında sıkça karşımıza çıkan ve esas oğlanla esas kızın kavuşması için elinden gelen her şeyi yapan "fedakâr arkadaş" modellerinde olduğu gibi Fuzuli de Mecnun'u kendi aşkına şahit tutar. Onu, asıl kahramanın yanındaki silik bir rol; gerçek aşığa yaptığı yardımcı olduğu nispetinde seyircinin ilgisini çeken ikinci-üçüncü sınıf bir figüran olarak görür:

*Fuzûlî il seni Mecnûn'dan efzun dir melametde,
Muna münkir degül Mecnûn dahi makule kaildir.
(11)*

Öyleyse yazının ilk cümlesine dönecek olursak; Fuzuli, gerek yazdıkları gerekse yaşadıkları ile Elest bezminde şarabına sakinin nazarının tesiri karışan şairlerdendir...

(1) Tekkenin mumlarını ve kandillerini yakmakla görevli kişi.

(2)Eğer o sevgiliyi öpmek arzusu ile ölürsem, bednim çürüyüp toprağa karıştıktan sonra o toprakla testi yapın ve sevgilime o testi ile su verin. Böylece ben o sevginin dudağını öpmüş olayım.

(3)Hasibe Mazioğlu, Fuzuli ve Türkçe Divanından Seçmeler, Kültür ve Turizm Bak. Yay.1986 Ankara

(4)Ey vefasız. Cefa etmek sana adet(senin karakterin yaradılışın) olmuştur. Sana vefasız olma demek faydasızdır, çünkü vefasızlık senin yaradılışında var.

*(5) İşin, naz, cilve ve bakışlarıyla (can almak.)
Canını seven senden uzak durmalı.*

(6)Ey melek yüzlü güzel, senden başka herkes sana hayrandır. Allah (şahit ki) insan olan (üstün vasıfları olan, vicdan sahibi olanlar, sana insan demez, melek der.

(7)Dert sahipleri Vamık, Ferhat ve Mecnun gibi büyük âşıkların hikâyelerini yazarken benim adımlarımın en başına yazmışlar.

(8) Bendeki âşıklık kabiliyeti Mecnun'dan çok daha fazladır. Zaten gerçek olan âşık benim, Mecnun' un sadece ismi vardır.

(9)Şu içinde bulunduğumuz zaman Mecnun'un devridir. Ben ancak aşk elinden rüsva olanlardayım. Ama doğru derler her zaman bir âşığın zamanıdır ve bu günler Mecnun'undur.

(10)El beni anmaz, Mecnun efsanesine ilgi gösterir. Buna şaşırmm çünkü Mecnun'un hikâyesi anlatılmaktadır. Benim aşk derdim ise anlatılamayacak kadar büyüktür. Onu dil ifade edemez.

(11)Fuzûlî, el senin Mecnun'dan daha çok ayıplandığımı söylüyor. Bunu Mecnun da inkâr etmez. Kabul eder.

Nafiz YILDIRIM

EVLER...

Eşyanın ruhu var mıdır bilinmez; ama zannediyorum onlar da bizim gibidirler. Galiba ruhlarında (içlerinde)barındırdıklarıyla neşelenirler, hüznlenirler, insanları bağrılarına basarlar bir ana şefkatiyle kollar ve korurlar. Aslında her şeyimize şahit olurlar; güzel anılarımıza hayatımıza dair her ne varsa...

Ev sözcüğü şüphesiz mimariye ait bir terim; ancak mimariden çok sosyolojinin yahut psikolojinin bir parçası olmayı hak ediyor gibi. Bizi koruyan, saklayan, sırlarımızı açığa vurmeyen, bizi ele vermeyen, dilsiz ama üzerimize titreyen mekânların elbette bir ruhu olmalı ki insanlar üzerinde bu kadar tesir ve iz bırakmış olsunlar. Galiba bu bakımdan psikolojinin bir parçası olmayı hak ediyor. Böyle olduğu içindir ki onlar için yüz yıl boyu çok şeyler söylendi, yazıldı...

Bütün medeniyetlerde ev, daha geniş ifadesiyle mimari hep ön sıralarda yer aldı. Dev sütunlar üzerine inşa edilmiş devasa yapılar, güç ve ihtişam göstergesi oldular. İçinde yaşadıkları, yapıldıkları dönemler de dahi hep hayranlık uyandırdılar. Hatta kendilerinden sonra gelen nesilleri bile hayran bıraktılar. Bir bakıma kendi dönemlerinin yaşam koşullarını kendilerinden sonrakilere net bir şekilde anlattılar susarak. Hayran olmamak elde değil, susarak, yüksek sesle konuşmak...

“İnsanlar yüzyıllar yılı evler yaptılar.

İrili ufaklı, birbirinden farklı,

Ahşap evler, kâgir evler yaptılar.

Doğup ölenleri oldu, gelip gidenleri oldu,

Evlerin içi devir devir değişti

Evlerin dışı pencere, duvar. “ (B. Necatigil)

Kafamızda ve yüreğimizde iz bırakan bütün medeniyetleri gözümüzün önüne getirdiğimizde göreceğiz ki bu medeniyetler, olumlu veya olumsuz mimarilerinin etkilerini toplum üzerinde göstermektedirler. Olumsuz dedik; çünkü mimari yapıları, evleri yerle yeksan eden güçler, medeniyetler de bugün hafızamızdaki yerlerini aldılar; Ebreheler, Moğollar... Örnekleri çoğaltmak mümkün... Bir bakıma gücün göstergesi olarak hem yıkılmışlar hem de yapmışlardır. Gariptir ki her ikisi de iz bırakmıştır. Bu bağlamda İrem bağlarına, Fırat'ın kenarında yakın zamanda gün yüzüne çıkan Zeugma'ya, Efes antik şehrine, Aspendos kalıntlarına, Selçuklu ve Osmanlı mimarisine bakmak sanırım yeterli olacaktır.

Bugün Amerika Birleşik Devletlerinin tarihinin veya geçmişinin olmadığından bahsederler; çünkü mimari yapısının gerilere gitmediğini hepimiz bilmekteyiz. Demek ki tarih bilincinin veya geçmişinin oluşmasındaki en önemli etkenlerden biridir mimari.

Evler veya mimari unsurlar bir nevi geçmişle gelecek arasında konuşan bir tarih gibidir. Ve her dönemde de gücün ve ihtişamın göstergesi olmuşlardır. Bizler bir ülkenin, bir şehrin dahası bir insanın maddi ve manevi gücünü anlamak için evlerine (evine) bakıyor ve bir kanaat sahibi oluyoruz... Bugün Orta Afrika Kıtası'nda, Afganistan'da gördüklerimiz bizi hüznesevki ediyor. Sadece hüznesevki mi sevk ediyor tabii ki değil, onların maddi yaşamlarına dair her şeyi de okuyoruz. Aslında bu okumada bize yardımcı olan tek unsur o insanların görüntülerinden ziyade yaşadıkları çevrelerin ve mekânların bize anlattıklarıdır şüphesiz...

Bir şehre girdiğimizde büyülenir ve etkisinde kalırız. Bizi büyüleyen doğası değildir çoğu zaman; mimarisidir, yaşayan ve yaşanan bir kent olmasıdır zannımızca... Öyle olmasaydı, insanların çoğu kırsal alanlarda yaşardı. Bu gün hala insanlar güçlü olduklarını anlatmak için evlerini anlatır ve gösterirler.

“Bizim ev iki oda, bir sofa

Ev sahibi ayda yetmiş lira alır.

Kapıda at nalından, sarımsaktan bir nazarlık

Önümüzde kaleler, arkası mezarlık.

Gün olur çoluk çocuğunla bir bakarsınız

Güzelim vaiz sokağında benim de

Ferah, aydınlık bir evim olur ...” (Turgut Uyar)

İlk tanıştığımız insanların önce alalecele adını, kimliğini (etiketini) nerde yaşadığını dahası hangi mahallede oturduğunu öğreniriz. Şunu kabul etmeliyiz ki bunu hepimiz yapıyoruz... Bütün bu gayretlerimiz aslında karşımızdaki kişinin ne kadar güçlü olduğunu anlamak çabasıdır kaynaklanıyor. Bu bağlamda kendimizi ve nerede durduğumuzu sorgulayabiliriz. Nerde durduğumuz derken, hangi değer yargılarına sahip olduğumuz anlamında...

Yazının girişinde evlerin de ruhu var mıdır demiştik. Çok doğru, evlerin dahası bütün eşyaların ruhu vardır kanaatindeyiz. Bunu nesnelere üzerimizdeki olumlu, olumsuz etkilerinden anlarız sanıyorum. Giydiğimiz değişik renkteki elbiseler, gittiğimiz değişik mekânlar bizi mutlu veya mutsuz edebiliyor. Za-

ten bugün ilimde geldiğimiz nokta da bütün eşyanın atomlarının, moleküllerinin hareket halinde olduğunu bizlere göstermektedir...

Çocukken köye, dedemin yanına gittiğimde (bugün olduğu gibi) güzel yapılı, içinde insanların cıvıl cıvıl hareket halinde olduğu evlere hayran olurdum. Tabi bunun yanında sahipsiz, kimsesiz dahası ruhunu, sahiplerini kaybetmiş evler de beni hüzne sevk ederdi. Küçük aklımla Onların ruhsuz olduklarını, sahipsiz, kimsesiz olduklarını anlar hüznlenirdim. Galiba bu alışkanlığım hala devam ediyor. Beni her zaman perişan halde zar zor ayakta duran evler düşünceye sevk etmiştir. Bazen dakikalarca onları izler, dertlerine ortak olmak istemişimdir, çaresiz. Bunun yanında güçle ayakta duran evlere de üzülürüm. Sıvaları dökülmüş, ahşapları çürümüş, bovaları solmuş evlerdir bunlar ve içlerinde kendileri gibi hayata, geleceğe ümitle, iştahla bakamayan insanlar (yaşlılar) barındırırlar çoğu zaman. Bunu anlamak zor değildir elbette; çünkü nefes aldıklarını hissedersiniz ve aldıkları nefeslerinde de ne kadar zorlandıklarını görür, hüznlenirsiniz...

Burada Peyami Safa'nın 9. Hariciye Koğuşundaki hasta çocuğun(kahramanın) hastaneden çıkıp yaşadıkları mahalleye geldiğinde, mahalleyi tasvir edişi akla gelmekte, çünkü hasta çocuğumuz da her sene kemik ameliyatı olur ve ayakta zar zor durur. Kendiyle, evler arasında manevi bir bağ kurar; *"Fakat eve gittim. Şehrin bir ucundan öbür ucuna... Kenar mahalleler, birbirine ufunetli (iltihaplı) adaleler gibi geçmiş, yaslanmış tahta evle... Her yağmurda, her küçük fırtınada sancılanan ve biraz daha eğrilip büğrülen bu evlerin önünden her geçişimde, çoğunun ayrı ayrı maceralarını takip ederdim. Kiminin kaplamaları biraz daha kararmıştır, kiminin şahnişini biraz daha yumrulmuştur, kimi biraz daha öne eğilmiş, kimi biraz daha çömelmiştir ve hepsi hastadır, onları seviyorum çünkü onlarda kendimi buluyorum ve hepsi iki üç senede bir ameliyat olmadıkça yaşayamazlar, onları çok seviyorum ve hepsi rüzgârdan sancılandıkça ne kadar inilderler ve içlerinde ne aziz şeyler saklarlar, onları çok... Çok seviyorum."* Buna mukabil aynı çocuk akrabalarının yanına (köşklerine) gittiğinde yaşam dolu olur ve hayata tutunur...

Hâsılı mekânların üzerimizdeki etkisi bir bakıma yaşamımıza yön verecek kadar güçlü dersek yanlış olur muyuz bilmem... Atalarımız ne güzel demişler: "Dünyada mekân ahrette iman..." diye. Sokakta yapıp kalkan insanlara acıdık ve evsiz, barksız insanlar dedik, onlar için. Hatta "Ev alma, komşu al." dedik. Ne garip bugün evli barklı olduk ama komşularımızı ve birçok değerimizi kaybettik. Son yüzyılda mima-

rimiz gelişirken sanki ruhunu kaybetti... Çok sahipli devasa binalar inşa ettik, ruhsuz fakat güzelliğine kapıldığımız bu beton yığınlarına sevdalandık hırslımızla. Üstad Necip Fazıl'ın dili ve yüreğiyle;

Ahşap ev; camlarından kızıl biberler sarkan!
Arsız gökdelenlerle çevrilmış önün arkan!
Kefensiz bir cenaze, çırılçıplak, ortada...
Garanti yok sen gibi faniye sigorta da!
Eskiden ne güzeldin; evdin, köşktün, yalıydın!
Madden kaç para eder, sen bir remz olmalıydın!/.../.
Seni yiyip bitiren, kırk katlı ejder oldu;
Komşuluk mana ve ruh ne varsa heder oldu;
Bir yeni nesil geldi, üst üste binenlerden;
Göge çıkayım derken boşluğa inenlerden...
Evim, evim, vah evim, gönül bucağı evim!
Tadım, rengim, ışığım, anne kucağı evim!"

Üstadın ifadesiyle, ana kucağıydı evlerimiz... Yükselim dedikçe aşağılara düştük, Komşuluk ve bütün değer yargılarımız yok oldu. Aslında yok olan kimliğini ve kişiliğini kaybeden bizler olduk...

Evet, devasa içini, ruhunu görmediğimiz binalar inşa ettik. Daha önceki dönemlerde yapılan evlere, konaklara baktığınızda sahiplerinin özelliklerini görmemiz mümkündür. Oda sayısına, avlusuna, avlu duvarına kadar hâsılı nereye ne kondurulmuşsa hepsinin bir izi, bir anlamı vardı sahipleri için ve sahipleriyle ruh ve beden gibiydiler. Bugün aynı şeyleri söylemek mümkün mü? Genel olarak şüphesiz sıra dışı mekânlar inşa edilmekte; ancak bugünün mimarisi sahipleriyle yakından uzaktan alakası olmayan ve sık sık el değiştiren ruhsuz ve manasız mekânlar halindedir sanki.

Evleri yüksek kurdular
Önlerine uzun balkon
Sular aşağıda kaldı
Aşağıda kaldı ağaçlar.
Evleri yüksek kurdular
On bin basamak merdiven
Bakışlar uzakta kaldı
Uzakta kaldı dostluklar.
Evleri yüksek kurdular
Cama, betona boğdular
Usumuzdaydı unuttuk
Topraktan uzakta kaldı
Toprağa bağlı kalanlar.(Gülten akın)

Hiç kimse, dahası birçok mimar; mekânların, içinde yaşayacakların psikolojisini, ruhunu hesaba katmıyor. İstatistikler insanların, en az on yılda bir ev değiştirdiklerini söylüyor. Şayet bu değiştirdiğimiz evlerin ruhları olsaydı, bu evler, bizden bir parça olsalardı, böyle kolayca onları terk edebilir miydik? Galiba kazandıkça kaybediyoruz... Bu sıkıntımız, edebi metinlere baktığımızda sanki yeni değil ve bu durumdan her dönemde şikâyet edilmiş gibi... Burada Mehmet Rauf'un *Karanfil ve Yasemin romanındaki mekânlarla ilgili eleştirel tespitini hatırlamakta fayda var: "...Ne pencerelerde ne merdivenlerde naçiz bir hüsn endişesi olmadığı gibi, (...) Esasen bütün İstanbul evleri tek bir kafanın zevksiz dimağının mahsulü olmak üzerine yapılmış çergelerden başka bir şey miydi?" (KY: 216)*

Üstad Sezai Karakoç Balkon şirinde, bu hali (ironik bir şekilde) çok güzel anlatmakta;

Çocuk düşerse ölür çünkü balkon
Ölümün cesur körfezidir evlerde
Yüzünde son gülümseme kaybolurken çocukların
Anneler anneler elleri balkonların demirinde

İçimde ve evlerde balkon
Bir tabut kadar yer tutar
Çamaşırlarınızı asarsınız hazır kefen
Şezlongunuza uzanın ölü
Gelecek zamanlarda
Ölüleri balkonlara gömecekler
İnsan rahat etmeyecek
Öldükten sonra da

Bana sormayın böyle nereye
Koşa koşa gidiyorum
Alnından öpmeye gidiyorum
Evleri balkonsuz yapan mimarları
Sezai KARAKOÇ

Hâsılı hep kazandığımızı sandıkça kaybettik ve kaybetmeye de mahkûmuz. Bu evler kimin, mülk kimin, evim var diye sevinenler, evim yok diye üzülenler nerde? Yine geldik bizim Yunus'un durduğu yere:

Mal sahibi, mülk sahibi,
Hani bunun ilk sahibi?
Mal da yalan, mülk de yalan,
Var biraz da sen oyalan!..

Ezcümle, ülke olarak, yakın zamanda yaşadığımız deprem; bize ve geçmişimize dair ne varsa, bütün değerlerimizi alıp gitti pervasızca, nasıl acılar yaşadığımızı bilmeden, arkasından ne ağıtlar yaktığımızı duymadan... Mevlâ bir daha böyle acılar yaşatmasın inşallah ülkemize ve insanlarımıza...

Ümit ediyoruz kaybettiklerimizi yeniden kazanır ve madde ile mananın birlikteliğini, bir saadetin şarkısını mırıldanır gibi yeniden mırıldanırız... Selam ve dua ile...

ASRIN ÇİFTE FELAKETİ

İnsanoğlu, dünyaya geldiği günden dâr-ı bekaya irtihal edeceği güne kadar hayatın ve ölümün sahibi Rabbimiz tarafından imtihana tabi tutulmaktadır. İnanan ve idrak eden her insan için bu öyle bir imtihan ki belâ ve musibetlerin var gücü ile tosladığı zamanlarda sabır, sükûnet ve teslimiyet gösterenlerin müjdelediği bir imtihan.

Bu imtihan, hayat okulunda ömür boyunca devam eden bir imtihan olup, sonunda sınıfta kalmakta var, yıldızlı karneyle onanmakta...

Hayatın, bazen katrandan daha kara; bazen kardan daha beyaz sırlı bir düş olduğuna

inanırım. 6 Şubat 2023 tarihi şahsım ve ailem için katrandan daha kara bir gündü. O gün, iki büyük sarsıntıya eşim ve çocuklarımla beraber evde yakalanmış, ölümün o soğuk soluğunu ense köklemize kadar hissetmiştik.

6 Şubat 2023 tarihini, milyonlarca insanın aynı anda, fakat farklı mekânlarda büyük bir sınava tabi tutulduğu bir gün olarak görüyorum.

Nerden bilebilirdik ki bir kaç gün önce yağın kar ile beyaz gelinliğini giydi sandığımız o güzide şehirlerin aslında kefen giydiğini.

Nerden bilebilirdik ki kadim Antakya'dan Elazığ'a kadar fay segmentlerinin kılıçlarını kınlarından çıkarıp kıpkızıl kanlardan sınır çizeceğini.

Nerden bilebilirdik ki beş yüz küsur yıldır sessizliğe bürünen kırık hatlarının aniden sessizliğini bozup yüzlerce oba, köy ve çarşuyu hallaç pamuk misali atacağını, ülkemizin doğusundaki on bir ili halı çırpar gibi çırpacacağını.

Nerden bilebilirdik ki Asi-Ceyhan'ın kan çağlayıp, Binboğa-Berit'in ağlayıp, Nurhak'ın karalar bağlayacağını.

Nerden bilebilirdik ki elli binin üzerindeki canın türaba gark olacağını, ömrün baharında gonca güllerin, yar gönlünde açan karanfillerin vakitsiz solacağını.

Ah nerden bilebilirdik ki binlerce yapının karton kutu misali çöküp toz bulutu haline gelirken, kovan çığlıkların arş-ı alayı titreteceğini.

Nerden bilebilirdik ki hayata tutduğumuz andan itibaren göçmen kuşlar misali uzak diyarlara kanat çırpacığımızı.

Nerden bilebilirdik ki en sevdiklerimizin, resimlerindeki anılarımızın ve geleceğe dair hayallerimizin

de moloz yığınları altında kalacağını.

Nerden bilebilirdik ki binlerce yıllık tarihi mirasımızın yerle yeksan olacağını.

Biz, bu yaşanan katmerli acıları önceden bilemezdik. Fakat bilen biri vardı. O da gayb hazinesinin anahtarını elinde tutan, zamandan ve mekândan münezzehe olan Yüce Allah'tır.

Bizimse, ilmin ışığı altında ülkemizin deprem gerçekleri ile ilgili bildiklerimiz:

Birincisi, Türkiye arazisinin jeolojik manada büyük levhaların baskı ve tehdidi altında olması ve deprem üretme potansiyeli yüksek irili ufaklı diri faylarla kuşatılmasıdır.

İkincisi ise, zelzele öncesi, ölüme davetiye çıkarılan unsurların neler olduğudur. Bunlar: Kötü yapı stoku, sıvılaşmış zeminlere yapılan çok katlı binalar, denetimsizlik, ihmalkârlık...

Olan olmuştu artık. Kaderde asrın çifte felaketi görmek de varmış. Artık yaraların sarılması, çok geniş bir coğrafyada milyonlarca insanı derinden etkileyen bu felaketin etkilerinin ortadan kaldırılması gerekiyordu.

Necip milletimizde zaten var olan, yardımlaşma ve dayanışma duygularının depremin daha ilk saatlerinden itibaren bir kez daha ortaya çıktığına şahit olduk. 'Millet olmak da, sevinçte ve tasada birlik olmak' değil miydi? Millet olarak maruz kaldığımız her bela ve musibeti bertaraf etmek için gerekli olan azim ve kararlılığın bizde fazlasıyla mevcut olduğuna inancım hep tam olmuştur.

Toplum olarak sahip olduğumuz manevi güç; bizi biz yapan, bizi iri ve diri tutan olmazsa olmaz bir güçtür.

Bizdeki bu manevi güç; kâh savaşlarda, kâh askeri darbelerde, kâh ekonomik ablukalarda, kâh doğal felaketlerde defalarca ortaya çıkmıştır.

1.Cihan harbinde Akif'in tabiri ile ufaklık bir karaya-Çanakkale'ye- asrın en dehşetli silahlarıyla saldıran yedi düvele karşı göğsünü siper eden o muhteşem birlik ve beraberlik ruhunun aynısını 6 Şubat depremlerinde de görmenin gururunu yaşadık.

Keza milli mücadele yıllarında, aziz vatanı düşman çizmeleri altında çiğnetmemek için'ya şehit olurum ya gazi' diye haykıran o adanmış ruhun ete kemiğe bürünmüş halini sadece deprem bölgele-

rinde değil, tüm yurt sathında görmenin mutluluğunu yaşadık.

Asil milletimizi zifiri karanlığa mahkûm etmek, şehit kanlarıyla sulanmış mübarek vatan topraklarını bölmek için tezgâhlanan 15 Temmuz işgal ve ilhak girişiminde, hainlere karşı

canı pahasına direnen o yüce ruh neyse, 6 Şubat depremlerinde ortaya çıkan birlik ve beraberlik ruhu da aynısıdır.

Birçok milletin altından kalkamayacağı veya kalkmakta zorlanacağı çok büyük bir yıkım gerçekleşti, doğrudur. Fakat millet ve devlet olarak eşi emsali görülmemiş öyle bir dayanışma ve kardeşlik ruhu ortaya koyduk ki dünyada bu kadar muazzam ruha sahip ikinci bir toplum yoktur. Bizdeki bu güzel hasletlerin farklı toplumlara sadakasını versek o toplumların ayakta kalması için yeter de artar bile.

Depremi vuku bulmasından sonra kamuoyuyla paylaşılan yazılı, sözlü ve görsel içerikler ile afetzedelerin bizzat anlattıkları insan olmanın ne demek olduğunu ortaya koyması bakımından büyük öneme haizdir.

Bizler bu afet vesilesiyle, çoluğunun çocuğunun rızkını keserek depremedelere gönderen asgari ücretli işçiden adamlığı, yaptıkları el işi giysi ve oyuncakları depremlerden etkilenenlere ulaştırılması için AFAD yetkililerine teslim eden kadınlardan analığı öğrendik.

Ayakta durmanın dahi zor olduğu sarsıntı esnasında görev yaptığı hastanede acildeki hastalarının yardımına koşan hemşireden fedakârlığı, depreme kurban giden biricik evladının moloz yığınları arasından sarkan cansız elini tutan babadan sabır ve metaneti öğrendik.

Enkazdan çıkamam çıkarsam babam sıkışır diyen çocuktan katıksız sevgiyi, yıkılan binalar arasında sahipsiz kalan kafesteki muhabbet kuşunu avucunun içine alarak nefesi ile ısıtmaya çalışan delikanlıdan merhameti öğrendik.

Bölgeden zaruri sebepler yüzünden ayrılmak zorunda kalan insanlara hem evlerini hem gönüllerini açan muhtelif illerdeki vatandaşlardan yardımseverliği, bütün imkânlarını bölgeye sevk eden devletimizden baba şefkatini ve deprem bölgesinde gece gündüz demeden zor şartlar altında çalışan insanlardan kardeşliğin ne demek olduğunu öğrendik.

Mehmet DALKANAT

ŞEHRAZAT

Kar yanığı türküler
Sürülür de gecenin namlusuna
Azra derdim adına
İline can sunardım
Sen toprak gibi kokardın
Ben kokuna yanardım
Şehrazat!
Sen Asya gibi susardın
Ben yüreğimde kanardım
Sakla beni saçlarında...

Nem duyulur gözlerimden
Ben kendimi terk ederim
Kim çözecek yokluğumu
Dibe çöküş sahnesinden
Kim paylaşır hüznümüzü
Faili belli ölümlerden
Şehrazat!
Yazı yok bu zemherinin
Yüzü yok şu günlerimin
Sakla beni baharında...

Tan yeri ağarmadan
Kalırım gecenin ayazında
Henüz güneş doğmadan
Beyazında kararırım
Sar beni üşüdüğümde
Yüreğinin sığağında
Şehrazat!
Öp beni düştüğüm yerden
Doğ beni öldüğüm yerden
Sakla beni sabahında...

ELBİSTAN'IN İSMİ

A) 'ELBİSTAN' KELİMESİNİN KAYNAĞI VE TARİH İÇİNDE UĞRADIĞI DEĞİŞİKLİKLER:

Özellikle 20. asır tarihçileri arasında, **Elbistan** kelimesi (ismi) için çeşitli yorumlar yapılmış, kelimenin nereden veya neden kaynaklanmış olabileceği hakkında belgeler aranmış, bulunamadığı için de bazı bilgilere dayanarak, fikir üretmişler ve bazı tahminleri sürmüşlerdir.

Son zamanlarda, **Elbistan** kelimesine ille bir anlam bulmak için söz ve yazısına özen göstermeyenler tarafından **Elbistan** kelimesinin 'Türkçe' olduğunu iddia etmek gibi hiç bir bilimsel veriye dayanmayan düşünce üretenler bile olmuştur.

Elbistan'ı ve ilgili tarihi en iyi bilen insanların başında gelen Prof. Dr. Mükrimin Halil Yinanç'ın, İslam Ansiklopedisi için yazdığı 'Elbistan'(1) maddesi içinde söz konusu ettiği isimlerle birlikte, başka kaynaklardan da faydalanarak 'Cumhuriyetin 70. Yılında **Elbistan**'(2) adlı kitabımıza kaydetmiş olduğumuz **Elbistan** kelimesinin türevlerine yenilerini ilave ederek; tarih içinde yazılı kaynaklarda var olan ve bilinen tüm isimleri ele almak; daha doğrusu isim olarak ortaya çıkmış bir tek kelimenin tüm gelişim ve değişimini mümkün olduğunca kronolojik bir sırayla incelemek istiyoruz.

Elbistan'ın en eski ve temel adı '**ABLASTA**'dır.

ABLASTA kelimesini açıklamaya başlamadan önce, **Elbistan**'ın bundan sekiz on bin yıl önce **Ceyhan**'ın doğusundaki **KARAELEBİSTAN** kasabasının tam olduğu yere, nehrin doğu kesimine kurulduğunu; halen orada höyüğünün bulunduğunu; yaklaşık bin yıl kadar önce şehrin bugünkü yerine taşındığını hatırlatmakta yarar var.

Binlerce yıl öncesinde buralarda da şehirler kurarak yaşayan "**Hititlerin** kullandığı dillerden mesela **Luvicede** (3) (-**ASTA**) kelimesi "**akan, akar, akıntılı**" anlamına gelmektedir." Baştaki (**AB**) kelimesi de yine yakın çevrede yaşayan yerli halklardan olan Arapların dilinde, herkesin bildiği gibi '**su**' demektir.

Bu durumda, **Hititlerin**, binlerce yıl öncesinden beri, asıl yerleşim yeri olan, **Battal Köprüsü**'nün 300 m aşağısındaki **Suçatı**'ndan **Kara Elbistan** çıkışına kadar **Ceyhan Nehri**'ne paralel; geriye doğru da **Tepebaş**'ından **Çilingir Çayırı**'nı içine alacak derinliği sahip büyük bir alana yayılan şehrin (**Elbistan**'ın), **Ceyhan**, **Söğütlü** ve **Hurman** gibi üç önemli akarsuyun ortasında oluşuna uygun olarak, buraya "**Su memleketi**"

veya "**Suyu bol memleket**" belki de "**Su beldesi, su şehri...**" anlamında bir isim vermek için; '**su**' demek olan '**AB**' ile '**akar, akanı olan, akıntılı**' demek olan '**ASTA**' kelimelerini yan yana getirip arasına da dillerinin gramerine uygun (-**L**) eki (veya harfi) de girdirilerek '**ABLASTA**' kelimesi türetilmiş olmalı...

Şimdi biz, tüm Anadolu'da olduğu gibi bölgemizde de binlerce yıl önce yaşayan Romalıların ve Ermenilerin bile kullandığı bilinen bu **ilk isimden (Ablasta)** başlayarak **Elbistan**'ın isimlerini ne zaman, kim tarafından kaydedildiklerini de örnekleyerek şöyle bir sıralayalım:

1) **Ablasta**: **Hititler**; Urfalı tarihçi **Matthieu** ve diğer birçok **Ermeni tarihçi**.

2) **Ablastayn**: **Süryani tarihçi Mihail**.

3) **Ablastin**: **Abu'l Farac b. İbrî (Bar Hebraeus)**

4) **Abulustayn**: **Yakut Hemâvî**.

5) (**E**)**plastantia**: **I. Haçlı Seferi tarihçisi Baudri de Dol (1097)** ile bir **Latin tarihçi**.

6) **Ablistan**: **Selçuklu tarihine dair eserler yazan tarihçiler ile XIV. ve XV. Asırlardaki İran tarihçileri. Dulkadiroğulları Beylerinden Alaüddövlü Bozkurt Bey, 16. asrın hemen başında yazdırdığı vakıfnamelerinde bu şekilde kullanmıştır(4).**

7) **Albistan veya Elbistan**: **XVI. Asırdan itibaren hemen tüm müellifler. (Sadece İbn İyas adlı Arap tarihçi bu dönemde de Abulustayn olarak kullanmıştır.)**

8) **Abilistan**: **1831 yılında yazıldığı bilinen 'ORUÇ BEĞ TARİHİ'** adlı eserde bölgenin adı olarak yazılmıştır. (Uzun zaman, **Yukarı Fırat Havzası, Kapadokya**'nın bir kısmı, tüm **Maraş, Adıyaman, Malatya, Kadirli, Saimbeyli** gibi şehirlerle çevrelenmiş büyük bir alan '**Elbistan Bölgesi**' olarak anılmaktaydı. **Abilistan**, büyük ihtimal, **Ablistan** okunuşuna (-**b**) harfinden sonra (-**i**) eklenerek ortaya çıkarılmış bir zorlama kelimedir. Bu eserin yazarından başka kullanana rastlanılmaması ve bilim adamlarımızın da pek kale almaması bunun en güzel delilidir...)

XV. Yüzyıldan itibaren genellikle Ablistan (A-B-L-İ-S-T-A-N harflerine lütfen dikkat edelim.) şekilde kullanılmıştır. Yani kelimenin ilk formatı (**ABLASTA**) korunarak, (**A**) harfinden sonra (**B**) ondan da sonra (**L**) harfi ve sonra diğerleri telaffuz edilerek söylenmiştir... Zaman içinde Bölgemizdeki **Selçuklulara** ve sonra **Osmanlılara** özellikle **Arap kültürü-**

nün ve kullandığı Arap harflerinin ve Osmanlıca denilen karma dilin etkisiyle baştaki (AB) hecesi (EL) harf-i tarifi gibi kullanılarak (veya öyle zannedilerek); **Ablistan** telaffuzu, **Albistan** ve **Elbistan** şeklinde söylenip yazılmaya kavuşmuştur. Şehrin adı, köylü ve cahil halkın bir kısmının dilinde bugün bile **Albistan'dır**.

Elbistan'ın henüz Türkler tarafından fethedilmediği, hatta hiçbir türkün yaşamak için bile gelmediği dönemlerden (4.000–5.000 yıl öncesinden) beri kullanıldığı tespit edilen isimler bunlardır.

(**Albostan ve Alpsitan** gibi iki uydurma kelimenin, bu şehrin ismi olarak kullanıldığı, yazılı ve sözlü olarak tarihin hiç bir döneminde rastlanılmamıştır. Son asırda, Etimolojik açıdan “**Elbistan** kelimesinin anlamı nedir; eki kökü ne olabilir?” sorusuna bir cevap bulmak amacıyla varılan tahmini ve hatta biraz da uydurma ifadeler olduğu bilinmektedir. Yazının ilerleyen bölümlerinde üzerinde ayrıca durulacaktır.)

Yukarda sıraladığımız isimlerin tarihi gelişimi içinde gösterdiği değişimlere ve kelimenin iskeletini oluşturan harflerin hiç değişmediğine bir tablo düzleminde göz atalım.

B) HİTİTLERDEN GÜNÜMÜZE ‘ELBİSTAN’ İSİMİNİN GELİŞİM VE DEĞİŞİMİNİ GÖSTE-

1	ABLASTA	A	B		L	a	S	T	a				
2	ABLASTAYN	A	B		L	a	S	T	a	Y	N		
3	ABLASTİN	A	B		L	a	S	T	İ		N		
4	ABULUSTAYN	A	B	u	L	u	S	T	a	Y	N		
5	EPLASTANTİA	E	P		L	a	S	T	a		N	T	İ
6	ABLİSTAN	A	B		L	İ	S	T	a		N		
7	EBLİSTAN	E	B		L	İ	S	T	a		N		
8	ALBİSTAN	A	L		B	İ	S	T	a		N		
9	ELBİSTAN	E	L		B	İ	S	T	a		N		

(*) Bu tablo ilk defa tarafımdan oluşturulmuştur. (A.B)

REN TABLO(*)

Artık uğradığı değişikliklerden sonra kalıplaşarak günümüzdeki şeklini alarak kullanılan 8. ve 9. sıralarda yazdığımız **Albistan** ve **Elbistan** telaffuzlarını bir tarafa bırakarak, tablodaki ilk yedi maddedeki isimleri inceleyelim:

İlk isim hariç diğerlerinin tamamında **kelimenin iskeleti** olarak karşımıza (A) harfinden sonra (B-L-S-T-N) sessiz harfleri çıkar. Başka bir deyişle, ismin bilinen ilk telaffuzundan günümüze kadar tüm gelişiminde (A-B-L-S-T-N) harfleri ve daha önemlisi de sıralaması hiç değişmeden gelmiştir.

Tarih içinde, çeşitli din, dil ve medeniyete sahip topluluk ve milletlerin, söyleyişi ve okuyuşu, kendi kültürlerine, dil ve anlamlandırma düşüncelerine göre küçük değişikliklere uğraması tabiidir. Bu yüzden hepsinde de ismin tarihi gelişimi özünsene-

rek kullanıldığının bir delili olarak, (A-B-L-S-T-N) harflerinin oluşturduğu **kalıp** korunmuş ve sadece aralarına, birbirinden çok az farkı olan sesli harfler girdirmiştir. Bunu da kendi dillerinin, kültürlerinin doğal yapısına uydurmak amacıyla yapmış olmaları gayet tabiidir. Tıpkı aynı kelimeyi, zaman içinde, Türklerin, **Albistan** ve **Elbistan** şekline döndürdüğü gibi...

Bu gerçeğin Elbistan'da, bırakın Elbistan'ı tüm Anadolu'da Türklerin henüz olmadığı yani bu topraklarda Türkçenin hiç konuşulmadığı dönemlerden başladığını hatırlatırım.

Sonra Elbistan'ın Türklerin eline geçtiği Selçuklular döneminde kelimedeki değişim devam etti. Dulkadiroğulları döneminde bile kullanılan isimler arasında tercihler değişebiliyordu... Ama en çok Türkler arasında **ABLİSTAN** adı yer etmeye başlamıştı. Mesela;

Dulkadiroğlularının sondan ikinci beyi, Alaüddeve Bey, hâkim olduğu topraklardaki, özellikle başkent Elbistan ve Maraş'taki camiler ve sair eserler için kurduğu vakıf ve yazdırdığı vakıfnâmelerde bile -yukarıda bahsettiğimiz gibi- şehrin adı Elbistan değil, **E B L İ S T A N** (**ABLİSTAN** şeklinde okumak da yanlış değildir) olarak yazılmıştır. Menteşe Beyliği'nin kurucusu Menteşe Bey'in babası ve aynı zamanda Kuru Bey'in oğlu olan zatin adı da Elbistan değil **Eblistan Bey'dir**.(5)

Son dört beş asırda, Türklerin yoğun kullanımı ile kelime ELBİSTAN şekline dönüşmüş bir başka deyişle, bu şekliyle Türkçeleşmiştir.

Demek Elbistan kelimesinin orijini Türkçe olmadığı gibi eki de kökü de Türkçe değildir.

Türkçe olmadığına göre, 'AL' ve 'BOSTAN' gibi, 'ALP' ve 'SİTAN' gibi halis Türkçe hem de ta Orta Asya'dan beri Türkçe olan kelimelerin birleşimiyle oluşan "ALBOSTAN" ve "ALPSİTAN" kelimeleri, nasıl olur da sırf yukarıdaki orijinal isimlerle benzeştiği için Elbistan'ın ismine kaynak yapılır; anlamak mümkün değil... Yok, "Her tarafı bağlık bostanlık, halkı çok cömert olduğu için gelip geçenlere 'al bostan' diyerek sebze meyve ikram edermiş... Bundan dolayı adı ALBOSTAN, sonra da ELBİSTAN olmuş!.." da, yok 'ALP' yiğit demekmiş ve burada yiğit çokmuş, 'SİTAN' da 'yurt, vatan' anlamına gelirmiş; ikisi birleşmiş 'Yiğitler yurdu' anlamına gelen "Alpsitan" adı doğmuş!.. Tamamen uydurma kelime ve yorumlar...

Başka deyişle, 'Alpsitan' ve 'Albostan' kelimelelerini yukarıda anlatıldığı üzere kelimenin kökünü ve doğuşunu birlikte göz önüne alarak düşündüğümüzde; Türk olmayan ve Türkçe bilmeyen birileri, yine Türk olmayan ve Türkçe bilmeyen Romalılara, hatta onlardan da önce yaşayan Hititlere, Asurîlere, öz be öz Türkçe olan kelimelerle 'al bostan' veya 'alp sitan' şeklinde önce sıfatlandırmış, sonra bunu isme çevirerek hitap etmiş ve bu hitapları yaşanan şehrin (Elbistan'ın) adı oluncaya kadar söyleyip durmuş olmalarını ne kadar aklın ve bilimin kabul etmeyeceği bir iddia olduğunu anlarsak; sonradan -günümüzde-; 'ALP' ve 'SİTAN' ile 'AL' ve 'BOSTAN' kelimelerini kök olarak almanın ve **Elbistan** ismine dayanak yapmanın da o kadar mesnetsiz ve saçma bir iddia olduğunu kabul etmemiz gerekir.

"İblistan" okuyuşu da aynı saçmalığı taşır.

Eblistan, **Ablistan** ve **İblistan**'ın üçü de, inkılâptan öncesine kadar kullandığımız Arap alfabesinin (**Elif + be + lam + sin + ta + nun**) harfleri ile yazılırdı. Bu yazı harekesiz olduğundan, okuyucu bunu ister '**Eblistan**', isterse '**Ablistan**' şeklinde telaffuz ettiği gibi (nitekim edilmiştir de ve 16. asırdan itibaren, **Elbis-**

tan oluncaya kadar, yazılı kaynaklara bu iki şekilde geçmiştir) yine aynı harfleri itina etmeden ve **esreli** (**yani -i sesi vererek**) okursa, karşımıza '**İblistan**' telaffuzu çıkar... Dolayısıyla bunun hiçbir dayanağı yoktur; şaka ile bile olsa böyle telaffuz etmek, saçmalıktan öte, Elbistan'a ve Elbistanlılara hakarettten başka bir şey değildir.

Anadolu (yani **Anatolia**)'daki birçok şehir ve köylerin, vadi, dağ, ova ve bölgelerin adları; Anadolu'nun Türkleşmesinden önce, burada yaşayan çok çeşitli millet ve medeniyetlerin, özellikle Romalıların kullandıkları adlardan, onlara ait kelimelerden oluştuğunu unutmamak gerekir. Daha sonra bu coğrafyaya hâkim olan Arap, Fars ve Türklerin kültür ve medeniyetlerinin etkisinde kalarak bugünkü şeklini almıştır.

Mesela; Geç Hitit döneminde Maraş'ın adı (**Mar-kasi**) idi; yine aynı dönemdeki kaya kitabelerine göre Adana'nın adı (**Adania**); Göksun'un adı (Tarih öncesi ve roma devrinde "**Cocussus= Kokussus**" iken Bizanslılar döneminde "**Kokson**") şeklinde telaffuz ediliyor. Tüm bunlardan başka, halkın hangi dil ve dinden olursa olsun benimsediği isimleri alıp -biraz da değiştirerek- kullanmasına verilecek örneklerin başında, tamamı da Romalı insanlar olan meşhur yedi uyurların (Yemlihâ, Mekselinâ, Meslinâ, Mernuş, Debernuş Şazenuş ve Kefeştatayuş + köpekleri Kıtmir) isimleri gelir. Daha niceleri Türkiye'de, bize ve dilimize ait isimlermiş gibi benimsenmiş olup Türkçenin yapısına ve sedasına uyarlanıp, zaman içinde hâkim kültürün, dolayısıyla halkın istediği anlam kaymasına da uğratılarak, başka bir deyişle Türkçeleştirilerek günümüze kadar kullanılmaya devam etmiştir...

(1) 4. Cilt, 223.sayfa - Milli Eğitim Bakanlığı, 1993 - İst.

(2) Arif Bilgin ve arkadaşları; Cumhuriyetin 70. Yılında Elbistan; S. 27; Özgü Yayınevi, 1993-94 - İst.

(3)" Luvi Krallığı (M.Ö.1900-2000) yıllarında bölgeye hâkim idi". (Çukurova Üniv. Tanıtım Sitesi, Tarih Bölümü)

(4) Alaüddeve Bey'in Vakıfnameleri; Mütercim Abdullah Tanrıku, 18 Temmuz 1940 Ankara.

(5) İbrahim UZUNÇARŞILI; Osmanlı Tarihi ve Yılmaz ÖZTUNA, Devletler ve Hanedanlar; C.2; s. 75'de "Menteşe Bey b. Abhistan Bey b. Kuru Bey" ifadesi geçmektedir. (Buradan da anlaşılıyor ki; tarih boyunca değişmeyen bir kalıp içinde gelen ve 'Su şehri, Su beldesi' anlamındaki ABLASTA kökenli ABLİSTAN şehri, ismini Abhistan Bey'den veya herhangi bir insandan almamış; tam tersine Abhistan Bey, ismini ABLİSTAN şehriden almış olabilir.)

Derin bir uykunun kollarından usulca uyanır şehir. Serin bir ırmağın kıyısında yıkar mahmurluğunu. Engin ova nesilden nesile aktarılan bir türkünün kavuştağı olur. Gece. Uyku. Simsiyah bir boşluktan görülür Şar Dağı'nın sessizliği. Sükûnet... Selam ve selamet yurdu olur sultan söğütlerinin gölgesi. İrmağın kenarından derin bir buğu yükselir. Uyanır çarşı. Kepenkler kaldırılır. Dükkân önleri hayata hazırlanır. Ocaklardan yayılan çay kokularına sıcak simitler eşlik eder. Bin bir telaşla dönmeye başlar zamanın rakısı.

Küçük bir berber dükkânının kapısı aralanır sonra. Açılan sadece kapı değildir. Kırmızı halılar, son model bir Bugatti, timsah dişi kolyeler, ödüller, küçük bir kanarya kuşu ve kolunda filim yıldızlarıyla komser girer kapıdan.

Komserin gelmesiyle yüzlere tebessüm yayılır. Geçtiği sokaklarda, kapı önlerinde ve girdiği dükkânlarda gerçekliğe yeni bir kapı aralanır. Her şey susar ilkin. Süt liman olur çarşının içi. Önce yan taraftaki küçük bölmeye geçip ince belli bardağa demli bir çay doldurulur. Sonra kuşların kuşattığı gönlünün kapıları aralanır.

Kırmızı halının önünde son model bir Bugatti durur. Komiser güneş gözlüklerini çıkarıp kendine has bakışlarıyla bir tebessüm gönderir Berber Nurettin'e. Kanat kanat açılır sayfaları yeni dünyanın. Kaçınıcı film çekilmiştir. Afrika'da kaç safari tamamlanmıştır. Akşam gönderilen ceylan etinden yapılan yemekler afiyetle yenilmiştir. Berber dükkânında asılı olan fotoğrafın hikâyesi yeniden yaşanmıştır. Aslında komiserin yakaladığı anakonda dişidir hayvanat bahçeleri onun erkeğini istemektedir. Ama bir türlü fırsat bulunup da safariye çıkılamamıştır. Elbistan'da büyük bir miting düzenleyecektir bizim komser. Türk Yıldızları gösteri uçuşu yapacaktır. En ünlü sanatçılar komseri kırmamak için katılacaktır mitinge. Bütün siyasiler hazır olacaktır. Açış konuşmasını komser yapacak. Bütün misafirlere kısa bir konuşma yapıp sözü ehline bırakacaktır. Zaten çok konuşmayı sevmez komser. Laf lafı açar Komserim senin şu olayın da vardı ya, eşliğinde yeni konulara kapı aralanıp devam eder sohbetler.

Sıradan günlere aşınaydı önceden bu sokaklar. Bu caddeler tanıdık adımlarla şenlenirdi her sabah. Sıcak pideler ve çay hazırlanır domatesler Himmet Baba'nın serin sularıyla yıkanıp sehpanın üzerine bırakılırdı. Çaylar demini alana kadar sohbet faslına

başlanır tebessümler kimseden esirgenmezdi.

Sonra rüzgâr esti. Bulut dağıldı. Güneş erken battı. Ceyhan'ın üstünden tül gibi bir buğu yükseldi. Biteviye yaşanan hayata bir el dokundu. Dağıldı her şey. Sustuk. İçimize gömdük hatıraları. Yorgunluğumuz anlaşılmasın diye evlere erken döndük. Her sabah yeniden aradık bizi tutan şeyleri. Bulamadık. Yorulduk.

Kırmızı halının önünde bir Bugatti durdu. Küçük berber dükkânının kapısı aralandı. Peşine takılan hayal denizi eşliğinde içeri komser girdi. Ödül törenleri, safariler, kırmızı halılar ve ünlü yıldızlar buruk gülümsemeler eşliğinde yeni dostluklara kapı aralamayı bekliyor bir köşede sessizce...

Merve MERT

ÖLÜM KORKUSU

Neden bilsin çocuklar kara toprağı?
Neden bilsin onlar ölüm acısını?
Umut dolu gözlerle baskınlar hayata.
Değmesin ölüm korkusu çocuklara...!

Bitirin bitmek bilmeyen hırsınızı.
Bitirin anlamsız savaşlarınızı.
Hakkınız yok geleceğı karartmaya.
Değmesin ölüm korkusu çocuklara...!

Kirletmeyin çocukların dünyasını.
Bırakın artık şu sen-ben kavgasını.
Dokunmayın bugünlere, yarınlara...
Değmesin ölüm korkusu çocuklara...!

Hiçbir çocuk bilmesin acı açlığı
Bilmesin savaşı, yokluğu, kıtlığı...
Huzur verin küçücük dünyalarına.
Değmesin ölüm korkusu çocuklara...!

Tacettin ÇETİN**İSTİYORUM**

Yunus'un torunu ulu ozanlar,
Diyeceklerim var söz istiyorum.
Dertli'nin şeytandan ari gördüğü
Derdimi dökecek saz istiyorum.

Mahzuni Şerif 'in şehrinden geçtim.
Boz bulanık Ceyhan Nehri'nden geçtim.
Karakoç Baba'nın suyundan içtim.
Onu takip eden iz istiyorum.

Gündüz hayalinde gece düşünde,
Ela gözlü bir dilberin peşinde,
Her dizesi henüz on beş yaşında,
Karac'oğlan gibi naz istiyorum.

Ferman padişahın olsa ne yazar.
Avşar'ın Dadal'ı, oyunu bozar.
Koroğlu kır atla dağları gezer.
Çamlıbel 'de çöken diz istiyorum.

Hatayi'mi hal çağında gördüler.
Pir Sultan'a dar ağacı verdiler.
Nesimi'ye kanlı divan kurdular.
Darına duracak öz istiyorum.

Dedim Selvi kimdir, dedi aşkımdır.
Dedim Emrah kimdir, dedi düşkündür.
Dedim Erzurum ne, dedi köşkündür.
Dedim bir el ver, tez istiyorum.

Gam kasavet gelmiş Ruhsati cana.
Seyrani sözleri ışıktır bana.
Kerem de müptela Aslı narına.
Beni de yakacak köz istiyorum.

Kara toprak diyor sazının teli.
Aşmış nice uzun ince engeli.
Gönül gözüyle gören Veysel'i.
Gönülden görececek göz istiyorum.

Reyhani düşmüştü sevda tor'una.
Aşkın kitabında kalsın yarına.
Sümmani yazılmış bir kenarına.
Havayi Abdal'ı yaz istiyorum.

DUYUN SESİMİ

Recep ÇİFTLİKLI

"Bizim de bahtımıza
Asrın Felaketi düştü."

Recep ÇİFTLİKLI,
**DUYUN
SESİMİ**
ile KDY'de!

2005'den beri

**ADANA SİMİT
DÜNYASI**

"Herkes İçin Lezzet"

Ankara Simiti
Poğaçı Çeşitleri
Börek Çeşitleri
Tahinli Çörekler
İtalyan Kek - Browni Kek
Turta Çeşitleri
Ekler - Kedi Dili Pasta
Trileçe - Topkek
Talaş Böreği - Milföyler

*doğum günü
pastaları*

*Özel Tasarım
Şeker Hamuru
Pastaları*

ADANA SİMİT dünyası

Tel:0.344 415 23 77 - Gsm:0.543 804 37 51 Ceyhan Mh. Ulu Camii Cd. No: 44 ELBİSTAN

Vizyon

SÜRÜCÜ KURSU

Haydi sürelim...

- ✓ A1 - A2 Motorsiklet Ehliyetleri
- ✓ B - Otomobil Ehliyeti
- ✓ D - Otobüs Ehliyeti
- ✓ C - CE Kamyon - Tır Ehliyeti
- ✓ Son Model Araçlarla Eğitim
- ✓ Özel Direksiyon Dersi

0544 217 49 49 0344 413 64 50

www.vizyonsurucukursu.net

CANLAR

sürücü kursu

ister
kredi
kartına
taksit

ister
elden
taksit

A1-A2-B-B(otomatik)-B(engelli)-C-CE-D
sertifikaları

kayıt için gerekli evraklar

Nüfus Cüzdan Fotokopisi
Öğrenim Belgesi
4 Adet Biyometrik Fotoğraf
Adli Sicil Kaydı
Sağlık Raporu

 EN ÇOK TERCİH
EDİLEN

 MOBİL CİHAZLARDA
UYUMLULUK

 ONLINE DENEME
TESTLERİ

Güneşli Mah. Malatya Cad. Paris Pasajı / ELBİSTAN
www.canlarsurucukursu.com

 ONLINE KAYIT
FORMU

 0850 346 75 91 0541 304 10 82 0549 270 46 46

3023-6886